Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

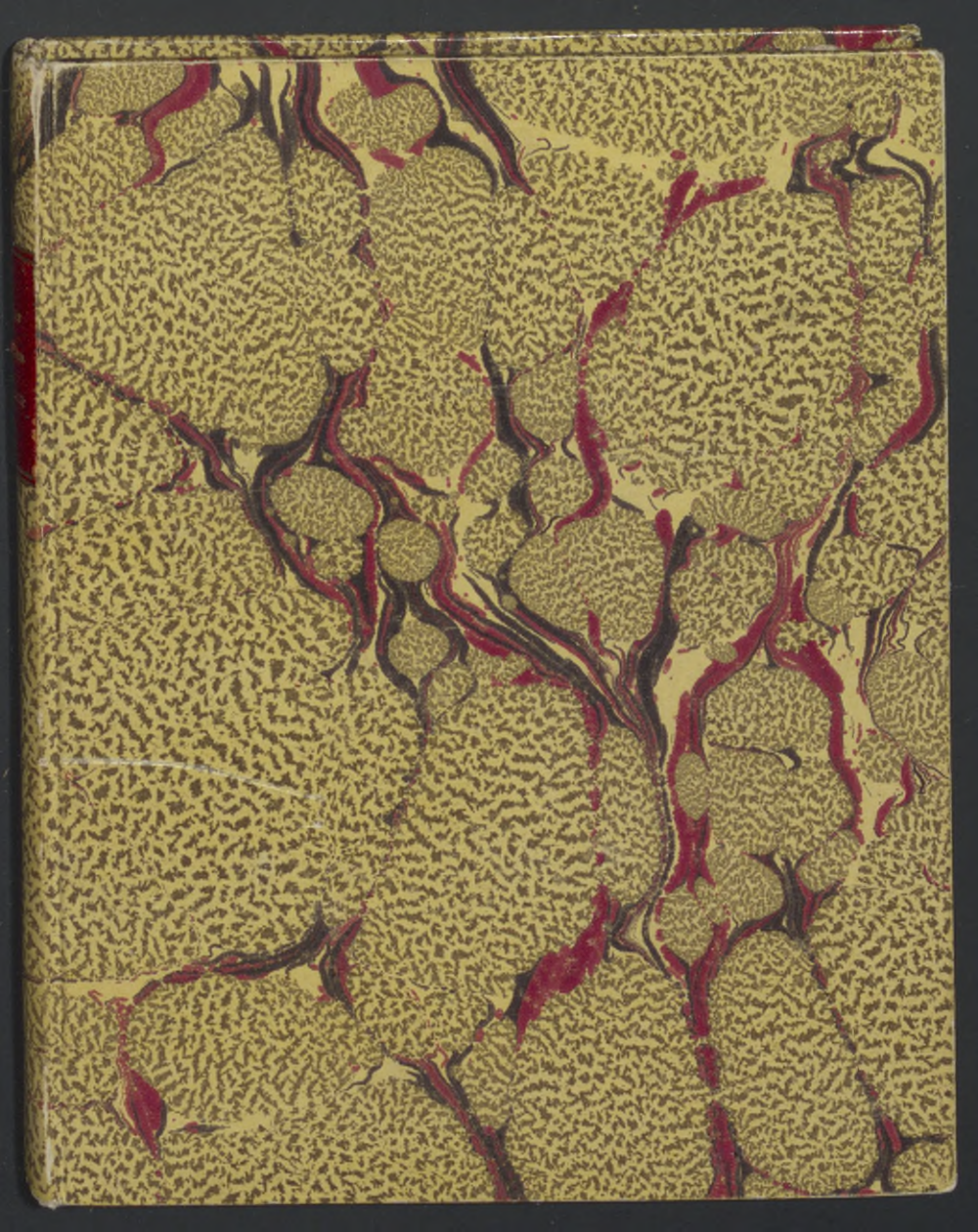

Litt.
Sv.
S 01

ALBERT HALLBERGS
DONATION

TILL

GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK

1937

EN LITEN LUSTRESA,

skildrad i bref

till W. von B.

från

P.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

EN LITEN LUSTRESA,

skildrad i bref

till W. von B.

från

P.

H. B. Palmær

STOCKHOLM,
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

GÖTEBORGS STADSBIBLIOTEK

Företal.

Dessa bref skrefvos för flera år sedan, i Carl Johans tid, och voro ej ämnade att läsas af någon annan än den, till hvilken de blifvit ställda. Omständigheter hafva föranledt mig att, tid efter annan, offentliggöra ett par fragmenter och nu ändtligen det hela. Bland dessa omständigheter må man likväl ej räkna ärelystnaden. Till att anfäktas af denna passion är jag på samma gång för stolt och för ödmjuk: med jordens lysmaskar vill jag icke, och med himlens stjernor kan jag icke skina i kapp. Lyckligtvis finnes ett annat motiv, som kan förleda en man att låta trycka, hvad han skrifvit. För att ej tala i alldeles beslöjade ordalag, får jag tillkännagifva, att författarskap väl ännu ej upphört att vara tempeltjenst, såsom det fordom var; men att det dock har partiellt nedsjunkit till ett näringsfång, hvadan det kan föreställas under bilden af en hungrig vestal, som står och kokar välling eller annan mat vid den heliga elden på gudinnans altare.

Föregående förklaring har jag egentligen afgifvit för att afväpna critici, och den synes mig för ett slikt ändamål särdeles lämplig. Emellertid är det ändå möjligt, att jag blir angripen — och ske Guds vilje! Angripes jag med en æsthetisk värja eller sabel, skall jag stanna och fäkta och ingalunda räkna för skam att falla. Sker angreppet åter med den politiska harskramlan, ett vapen som nästan allmänt nyttjas af publicisterna nu för tiden och som så förträffligt passar i mångens hand, må man ursäkta mig, att jag täpper öronen till och flyr från tornérbanan.

Stockholm d. 1 Maj 1848.

P.

Post-Scriptum till vännerna i Östergöthland. — *Kåre bröder! Jag vill för eder ingalunda fördölja, att vi häruppe i hufvudstaden en lång tid skrifvit Lind med stora bokstäfver och Gud med små, samt att allt annat gått i proportion derefter* — riksdagen *inberäknad, om hvilken jag framdeles ej skall underlåta att uttala mina menlösa tankar.*

Densamme.

FÖRSTA BREFVET.

Min Vän!

Den resbeskrifning, jag lofvat dig, i vedergällning för den, du gifvit mig, kryper nu ändtligen fram ur sitt äggskal. Haf undseende med den arma kycklingen och fordra ej, att han skall vara en örn eller en näktergal. Han måste ju bräs på den fogel, han härstammar ifrån.

Till saken!

Hösten 1838 stiftades i Linköping af några dels unga, dels ännu ej lastgamla män, bland hvilka funnos flera än en sångare, sällskapet »Orphei vänner». Sällskapets ändamål var att sjunga Bellman och höra honom sjungas. Att dervid van-

kades ett godt accompagnement af punsch och af musikaliska instrumenter, torde väl knappast behöfva nämnas.

Sällskapet sammanträdde i början hvar fjortonde dag; men när nöjet förlorat nyhetens behag, blott en gång i månaden. Andra förlamande orsaker tillkommo sedan — såsom att två nya ledamöter, herr Crethi och herr Plethi, introducerades — och tiden emellan hvart sammanträde blef allt längre och längre, först två månader, så tre, så fyra. Ändtligen sammanträdde sällskapet ej alls. Derhän hade det kommit i medlet af sommaren 1840.

Då tänkte ett luminöst hufvud, att sällskapet, som aflidit i staden, kunde på landet uppväckas till nytt lif. En anteckningslista kringsändes till ledamöterna, med uppmaning att sammanträda vid Berg*). Förslaget vann bifall och de flesta antecknade sig. Ångbåten Ormen Långe hyrdes att föra sällskapet bort och hem. Egaren till Berg, löjtnant K., lofvade att, till sällskapets herbergerande, bygga en stor löfsal. En af de sista dagarne i Juli månad bestämdes till resdag och färden skulle börja klockan elfva förmiddagen.

Äfven jag var en af dem, som antecknat sig, och jag trodde i min menlöshet, att jag skulle

*) Den bekanta kanalstationen med de många slussarne.

få segla till Berg, jag som de andra. Men hör, hvad som hände.

Samma dag, som resan skulle ske, vaknade jag helt tidigt på morgonen och — efter gammal vana — somnade jag in på nytt igen; hvilket länder mig till skam. Deremot länder mig till heder, att när jag vaknat för andra gången — hvilket också skedde efter gammal vana — var jag så vaken, att jag skulle kunnat uthärda de svåraste vakenhetsprof, t. ex. läsa en viss prelats predikningar utan att somna.

Sedan låg jag helt stilla och undrade hvad klockan månde vara.

Det lilla dussinur, som lyckans frikostighet mig förlänat, kunde ej gifva mig någon upplysning derom, emedan det var borta hos urmakaren för att lagas; och det zoologiska ur, som jag sjelf construerat, kunde ej heller begagnas, emedan det var långtifrån färdigt. Här frågar du billigtvis, hvad ett zoologiskt ur är för ett instrument, och jag frågar tillbaka: har du någonsin läst företalet till Hoffmans Flora? Om du det har och mins, hvad det innehåller, så vet du, att Linné i fordna dagar construerade ett så kalladt botaniskt ur. Denne store naturforskare eller »siare» — som han heter på Upsalaspråket — observerade nemligen, att vissa blommor om förmiddagen öppna

sina kronor på gifven timme och åter på gifven timme sluta dem tillsamman om eftermiddagen. På grund af denna observation construerade den store Linné ett ur, hvars visare voro blommor, och som derföre fick namn af blomsteruret eller det botaniska. Sammalunda har i nyare tider den store P. — d. v. s. undertecknad — på grund af sina iakttagelser inom den animaliska naturens område, construerat ett ur, som bör heta det zoologiska eller kreatursuret, emedan dess visare äro menniskor och andra kreatur.

Första väckelsen till detta företag fick jag af min hederlige husvärd. Denne ärans man hade för sed, att tidigt på morgnarna låta sig ljudeligen förnimmas — vi vilja antaga att han nös — och det med sådan kraft, att huset bäfvade på sina grundvalar och alla dess hjon eller innevånare vaknade. Med förvåning märkte jag omsider, att händelsen alltid hände på samma tid; klockan var alltid tre qvart på fyra.

När jag närmare tänkte på saken, föll det mig in, att ett zoologiskt ur skulle kunna construeras, rätt så väl som ett botaniskt. Jag beslöt att våga ett försök och började till den ändan anställa observationer.

Som hvar och en är sig sjelf närmast, gjorde jag det första rönet på min egen värda person.

Sedan åratal tillbaka — ja ända sedan min studenttid — hade jag märkt, att jag alltid, när det led mot aftonen, kände en viss längtan, hvars föremål i början var sväfvande och formlöst, nästan som ett moln, men slutligen antog bestämd gestalt och uppenbarade sig i skepnaden af en smörgås med salt kött och senap. Sanningen till heder må erkännas, att nämnda smörgås var placerad mellan en sup och en toddy, liksom vår herre och frälsare mellan två ogerningsmän. När jag nu observerade tiden, fann jag med synnerlig fägnad, att äfven denna casus timade regelmässigt: klockan var alltid precist sex på aftonen.

Men vidare i texten!

Nere på gården i en flygelbyggnad bodde, hvar för sig, ett par gummor med titeln madam, den de också i fullt mått förtjente. Som du vet, har ordet madam den egenskapen att vara sig likt, antingen det läses rättfram eller bakfram, och de båda gummorna hade också den egenskapen att vara sig lika, d. v. s. att träta hvareviga dag, antingen de hade skäl eller icke. Understundom hände sig äfven, att de följde den engelska maximen: »from sounds to things«! — från ord till sak! — och flögo hvarandra i lufven. Ljudet eller — rättare sagdt — oljudet af dessa bataljer trängde alltid upp till mina vindsrum, och

det föll mig in att undersöka, om icke de två amazonerna skulle kunna begagnas vid constructionen af mitt zoologiska ur. Undersökningens resultat blef, att trätorna väl ej skedde på gifvet timslag, men regelmässigt nog ändå; ty de afhördes aldrig tidigare än half tio och aldrig senare än en qvart på elfva förmiddagen.

Längre hade jag den tiden ej hunnit på constructionen af mitt zoologiska ur, och det var mig således till ingen nytta för tillfället. Det kunde ej *nu* besvara min fråga: hvad är klockan? Huru vigtigt ett svar på denna fråga dock skulle vara för mig, kan du sluta deraf, att på detsammas beskaffenhet berodde, om jag borde stiga upp och arbeta eller ännu finge ligga och latas. Jag sväfvade i en förfärlig oro.

Lyckligtvis skulle denna oro om några ögonblick häfvas. Den gamle rödnäsige vaktmästaren Pettersson — bland tjugo svenska vaktmästare heta tolf alltid Pettersson; de andra åtta heta Bergström — inträdde med ett blårutigt knyte i handen. På tillfrågan hvad klockan vore, svarade han: den är half nio. Sedan framtog han ur knytet en lunta af tidningar, nyss ankomna från Stockholm, räckte mig den, gjorde sin vaktmästarekomplimang och gick.

Jag har ej hjerta att låta denna figur försvinna från taflan, innan jag omtalat, hvad del han har i den märkligaste liknelse, jag i mitt lif inventerat. Se här i korthet historien derom.

Det var om sommaren 1838. Konung Carl Johan, alltid stor och dråplig, visade sig större och dråpligare än någonsin. Hela nationen var förtjust och jag äfvenledes. I öfvermåttet af min hänryckning beslöt jag att till högstdensammes ära dikta en ode. Och som tid och rum ingalunda äro likgiltiga vid poetiska företag, satte jag mig en vacker morgon ned att dikta under en af de lummiga lindar, som beskugga promenadplatsen vid domkyrkan.

»O du, som» — så började jag; ty jag visste, att redbara oder alltid börjas så — «O du, som från simpel gascognare småningom stigit till Skandinaviens konung! Ej finnes i hela den omätliga skapelsen något dig simile aut secundum, om icke tilläfventyrs — — —».

Här kom jag af mig, emedan jag i hast ej kunde hitta någon passande liknelse. Väl satte jag sporrarna i hippogryfens sidor, men förgäfves. Han stegrade sig och ville ej ur fläcken. Redan stod författaresvetten i täta droppar på min panna. Se! då kom, liksom framkallad af någon gynnsam gudamakt, den gamle rödnäsige Pettersson mig till hjelp. Gubben, som tidigt var ute och larfvade

i sina vaktmästarärender, passerade förbi bänken, der jag satt — och genast var liknelsen hittad.

»Ej finnes» — så återtog och slutade jag meningen — »i hela den omätliga skapelsen något dig simile aut secundum, om icke tilläfventyrs en supares näsa, hvilken är helt hvit, när hon först instickes i verlden — och ingen anar, att hon med tiden skall bära purpurn».

Var icke detta en desperat liknelse, eller huru? Dock nog derom!

Sedan jag ändtligen fått veta, hvad klockan var, uppgjorde jag min lefnadsplan så här. Tidningarna skulle jag läsa på sängen, och dermed fortfara tills kärngarna började träta. Då skulle jag stiga upp, kläda mig och begifva mig till Nyqvarn *), der ångbåten väntade, för att med mig och det öfriga herrskapet afgå till Berg.

Den gunstbenägne läsaren — d. v. s. Konungens trotjenare och Apollos troman, löjtnanten och skalden herr W. von B. — lärer utan tvifvel inse, att denna plan var en mycket förnuftig plan. Också satte jag den genast i verket. Jag fattade Aftonbladet och började flygtigt ögna deri. Efter något ögnande träffade jag en lockande rubrik, tog då en beqvämare ställning i sängen och läste sedan med all skälig uppmärksamhet.

*) Namnet på Linköpings hamn.

När jag läst en stund, blef jag arg.

När jag läst en stund till, blef jag mycket argare.

När jag läst en stund till, blef jag alldeles rasande, slängde själaspisen — d. v. s. Aftonbladet — ifrån mig, sprang upp ur sängen samt började, i bara skjortan och under de djupaste bugningar, hålla tal till en på golfvet stående stöfvelknekt. Hade mina med »högre bildning» utrustade Linköpingsvänner fått se mig i denna belägenhet, skulle de hållit mig för komplett galen, och icke för endast halfgalen, såsom nu är händelsen. Mitt tal till stöfvelknekten var af följande lydelse:

»Vördnadsvärde herr stöfvelknekt!

Ni undrar utan tvifvel, mera än en stöfvelknekt någonsin undrat, huru det kommer sig, att jag kallar er för herre och vördnadsvärd. Se här nyckeln till gåtan!

Helt nyss låg jag och läste constitutionsutskottets förslag till en förändrad representation och förnam deraf, att en svensk man, som skall kunna välja och väljas till representant, bör besitta åtminstone 250 R:drs egendom. Nyfiken att få veta min plats i samhället, derest detta förslag skulle bli antaget till gällande lag, företog

jag mig att hopsummera värdet af mina tillhörigheter. Ack! det steg ej, äfven efter inköpspris beräknadt, till mera än 249 R:dr och 36 sk. Himmel och helvete! ropade jag då — ty jag är en grobian, som aldrig väger mina uttryck — skall en lumpen tolfskilling hindra mig från utöfningen af den heligaste, den oförytterligaste rättighet!

Då nalkades minnets genius min bädd, rörde sakta vid mina lockar och hviskade: du har glömt att räkna stöfvelknekten; räkna äfven honom, så har du summan full.

Derföre, vördnadsvärde herr stöfvelknekt! — som kostar mig tolf skillingar — derföre står jag nu här och orerar och complimenterar och kallar dig för herre och vördnadsvärd. Mindre kan jag väl icke göra, enär det är du allena, som räddar mig från nesan att uteslutas ur samhället och menskligheten. Du allena! Ty vore jag vis som Salomo, ädel som Saladin, tapper som Richard Lejonhjerta, o. s. v., så skulle dock allt detta tillsammantaget ej kunna göra mig till menniska och medborgare. Men det kan du, vördnadsvärde herr stöfvelknekt, som kostar mig tolf skillingar! Ära vare dig, ära vare det högsinnade det djuptänkande constitutionsutskottet!

Dixi!«

I denna oration urladdade jag min harm öfver det usla representationsförslaget. Men sedan harmen var urladdad, återstod en bitter sorg i min själ, liksom en vidrig dryck återstår i en flaska sodavatten, sedan kolsyran fräst bort derur. Jag sörjde öfver att fan tar fäderneslandet och icke dess reformatorer. Jag sörjde öfver att dessa, som börjat med »*parturiunt montes*» eller maximen »rättvisa åt alla», slutat med »*nascetur ridiculus mus*» eller maximen »rättvisa endast åt penningen». Jag sörjde, så att jag suckade; och suckande började jag min klädsel. Med en suck drog jag på mig stöflarna, med en suck byxorna; med en suck — är det icke bra rörande? — grep jag efter mina hängslen, då — knack, knack, knack — en knackning hördes på rutan.

Jag såg mig om och märkte, att en qvist af det utanför fönstret stående päronträdet slog emot glaset. Det var ej vinden, som satte qvisten i rörelse — ty full stillhet rådde i atmosferen — utan en liten sparf, som satt der och gungade. Han tittade helt fryntligt på mig och nickade god morgon ett par tre gånger. Sedan tilltalade han mig på fogelspråket och sade: tirlirili!

Såsom skald, måste du hafva fogelspråket på dina fem fingrar och således vet du, att tirlirili är ett mycket innehållsrikt ord. Du vet, att det

för det första innehåller en jubelsång öfver naturens skönhet; för det andra ett bevis att lifvets fröjder mer än tiodubbelt motväga dess vidrigheter, och för det tredje en uppmaning till njutning och till tacksamhet mot försynen. Likaledes vet du, att denna jubelsång är så hänförande, detta bevis så öfvertygande, denna uppmaning så lockande, att endast en stock eller en gråsten kan motstå dem. Men jag är icke en stock eller en gråsten; också motstod jag dem icke. Till följe af »tirlirili» skickade jag min sorg och hennes mamma, politiken, åt fanders samt önskade det värda paret en lycklig resa.

Den lilla sparfven flög sin kos, sedan han, för bättre minnes skull, sagt tirlirili ett par gånger till. Onekligen hade han gjort mig en stor tjenst; ty han hade återgifvit mig humöret. Måhända hade han gjort det af tacksamhet. Jag påminner mig, att härom året några dussin sparfvar en smällkall vinterdag slogo sig ned på planen vid huset, der jag bodde, samt sutto der helt tysta och modfällda. Jag strödde då ut ett par näfvar korn för deras räkning, och det blef åter lif i skaran. Måhända var det någon af de sparfvar, jag då matade, som nu velat göra mig en återtjenst. Måhända! Tacksamheten är visserligen en dygd, som börjar bli sällsynt bland menniskor; men — hvar-

för just skära hela skapelsen öfver en kamm? — den torde ännu vara i svang bland sparfvar.

Sedan jag med gladt mod fulländat min klädsel, ställde jag några frågor till mig sjelf och besvarade dem äfven. Första frågan: hvad vill du nu sysselsätta dig med? Svar: det vet jag icke. Andra frågan: vill du fortsätta att läsa avisorna? Svar: nej, ty min själ kan ånyo råka i uppror, och jag vågar ej lita på, att en sparf skall ånyo infinna sig för att stilla det. Tredje frågan: vill du sätta dig ned och arbeta? Svar: nej, ty — ty — lika mycket, jag vill det icke. Fjerde frågan: vill du spatsera af och an på golfvet, tills madamerna börja sin träta och dymedelst gifva dig signal till uppbrott? Svar: ja. Fördenskull spatserade jag af och an på golfvet, jag spatserade både länge och väl; men inga madamer och ingen träta hördes af. Slutligen fann jag spatserandet tråkigt och tänkte: det skadar ju icke, att komma en qvart för tidigt till ångbåten. Derpå satte jag mössan på hufvudet, försåg mig i hast med lämpliga resförnödenheter, och tågade af.

Jag hade ej hunnit mer än öfver halfva vinden, då jag nerifrån förstugan hörde ett läte, som hvarken med ord eller bokstäfver låter sig fullständigt betecknas. Ett ungefärligt begrepp derom kan man dock få, om man försöker att med

halföppen mund messa den svenska vocalserien a e i o u y å ä ö. Kort och godt: det var någon, som tjöt dernere, och denne någon var ingen annan än min vän Anton, som mötte mig med tårar i ögonen och en ruinerad dansmästare i handen.

Jag får upplysa, att min vän Anton var en fyraårig medborgare och son till värden i huset. Min vänskap förvärfvade han en gång, då jag såg honom skratta min värds hushållerska midt i ansigtet, emedan hon försökte att skrämma honom för busen. Antons tillgifvenhet för mig berodde deremot på helt andra omständigheter. Den väcktes först af en karamell, stegrades sedan betydligt med ett par äpplen och hann ändtligen sin culminationspunkt genom en dansmästare af papp. Denne hade jag med egen hand tillklippt, målat honom med alla regnbågens färger, gifvit honom namnet Piruettenfelt, samt så inrättat honom, att han sprattlade med benen, då man ryckte på en dem emellan nedhängande tråd. Alltsedan voro Anton och jag de såtaste vänner i verlden; och uppstod någon oenighet oss emellan, så bilades den lätt med russin och mandlar, och rörde för öfrigt aldrig något vigtigare ämne, än menskligheten förpligtelse att hålla sig ren om näsan, den Anton

väl

väl theoretiskt erkände, men stundom brukade praktiskt uraktlåta för beqvämlighets skull.

Hur är det fatt, lille Anton? — frågade jag. Anton svarade: aei — Fidella, den gemena rackan, har — ouy — bitit begge benen af min dansmästare — åäö.

Kanhända, sade jag, har dansmästaren varit obeskedlig emot Fidella?

Anton svarade: aei — han sparkade henne på nosen och — ouy —

Ja, det är ju, som jag alltid har sagt, inföll jag. Piruettenfelt dansar visserligen rätt bra; men karlen har hvarken moral eller christendom.

Anton svarade: aei — han rådde icke för att — ouy — han sparkade henne; ty det var jag, som ryckte på tråden — åäö.

De båda kamraternas missöden rörde mitt medlidsamma hjerta. Jag beslöt att genast lyfta sorgens börda från Antons skuldror och göra ett par nya ben åt Piruettenfelt, hvilken, såsom dansmästare betraktad, svårligen kunde vara sådana förutan. Tid hade jag ju, åtminstone tills madamdisputationen började. Gif dig tillfreds, bror Anton! — sade jag. Skadan skall snart bli afhjelpt. Och åtföljd af Anton, som aftorkade sina tårar,

gick jag tillbaka till mina rum samt började der att, med saxen i handen, bearbeta ett stycke segt papp.

Jag mins ej, om det var högra eller vänstra benet, jag klippte på, då Anton öfverraskade mig med den naiva frågan: hur skall man bära sig åt för att göra menniskoslägtet lyckligt?

Jag föll i skratt. Hvilka jätteplaner, tänkte jag, som hvälfva sig i pygméers hufvuden! Men jag hade snarare bort falla i gråt; jag hade snarare bort tänka på den bedröfliga förändring, som menniskan lider med åren. Endast ett barn kan vara ädelt nog att på fullt allvar göra en sådan fråga, som den nyssnämnda. En fullvuxen menniska är deremot en fullvuxen egoist och frågar blott: hur skall man göra sitt jag lyckligt? Och, till råga på eländet, menar hon ofta med sitt jag ej annat, än sin lymmelaktiga kropp. Stackars *homo!* Du undergår samma metamorfoser, som insekterna, men i omvänd ordning. Du börjar med att vara fjäril och slutar med att vara kålmask.

När Piruettenfelts nya ben voro tilliklippta och på lämpligt sätt fästade vid kroppen, skulle de också målas, för att i ingen måtto vara sämre än de gamla. Jag framtog derföre penslar och en färglåda och grep verket an. Att jag målade illa, förstås af sig sjelft — ty *docti viri male pin-*

gunt — men jag målade dock Anton till nöjes. När allt var färdigt, mottog han under höga jubelrop sin dansmästare ur mina händer och lät honom genast dansa. Med korslagda armar satt jag och såg på och gladde mig åt Antons glädje.

Jag hade ej många ögonblick suttit så, innan dörren öppnades och min städerska inträdde. Hon bar i handen ett instrument, som Satan uppfunnit att plåga läskarlar med. I dagligt tal kallas det qvast och nyttjas — som vi gunås få erfara — att flytta dammet från golfvet, der det ingen förargelse gör, till bokhyllor och skrifbord, der det är alldeles odrägligt. När hon blef mig varse — och det gjorde hon genast — stannade hon tvärt och gapade bålt och sade aldrig ett ord. Det är menniskors sed att så göra, när de bli mycket förvånade, och jag hvarken kan eller vill förmena dem det; jag bara undrar deröfver. Bland alla mimiska hieroglyfer finnes väl ingen befängdare än den, som uttrycker förvåning. Att man nickar, då man vill tillkännage bifall, eller runkar på hufvudet, då man vill tillkännage misshag, är visserligen också oförklarligt; dock innebär det ingen motsägelse. Men att gapa och tiga på samma gång, att ställa språksamhetens portar på vid gafvel, liksom skulle ett helt regemente af

ord vara i anmarsch, och ändå ej komma fram med en enda bokstaf, det är och förblir orimligt.

När jag tyckte att hon kunde ha gapat nog, frågade jag: hvad fan gapar hon efter?

Svaret blef: kors, att magistern sitter här ännu!

Hur så? — frågade jag.

Ämnar sig magistern att resa med ångbåten till Berg i dag? — frågade hon tillbaka.

Ja visst! — svarade jag.

Nej, det låter nog magistern bli! — sade hon. Icke med menniskoben och knappast med fogelvingar kan någon hinna till Nyqvarn, innan kaptenen sätter båten i gång. Klockan är elfva slagen.

Det är omöjligt! — svarade jag. Madamerna här nere på gården hafva ej trätt ännu, och det göra de aldrig senare, än en qvart på elfva.

I dag kunde ingen träta bli af — sade min städerska. Madam Qvarnström har fått ondt i halsen och förmår icke träta — stackars menniska!

I samma ögonblick hördes ett aflägset kanonskott. Det var påtagligen signalen till Ormen Långes afresa. Jag insåg att min städerska hade rätt; jag insåg att jag hade försinkat mig.

Med denna insigt följde ett halft dussin eder i släptåg. O satan och helvete! utropade jag.

Här sitter jag nu med långa näsan, emedan de fördömda kärngarnas träta har uteblifvit. Och just i dag skulle den uteblifva! Alla andra dagar har den inträffat och varit mig till besvär, emedan den stört mig i min läsning. Men i dag, den enda gång, då den kunnat vara mig till gagn, det enda tilfälle, då buteljen kunnat gifva mig vin i stället för malörtsdroppar, i dag skulle den uteblifva — hvilken förbannad otur!

Ja nog är det otur — sade min städerska, som började förstå sammanhanget.

Ja, en stor, en fullväxt otur! — fortsatte jag. Andra oturer äro bara barnungar, som böra kalla min otur för farbror. O satan och helvete!

Dock svor jag icke blott; jag längtade äfven: jag längtade att få vara med vid Berg. Hittills hade jag betraktat denna förlustelse med temligen likgiltiga ögon; men nu, då den ville gå mig ur händerna, uppkom en stark åtrå derefter. Häruti bråddes jag sannolikt på våra första föräldrar Adam och Eva, som visst icke skulle velat äta af kunskapens träd på godt och ondt, derest det ej varit dem så strängt förbjudet. Till trots af min otur föresatte jag mig att deltaga i samqvämet vid Berg.

Men hur skulle jag komma dit? Segla var ej att tänka på; jag måste antingen åka eller gå. Utan att länge besinna mig, valde jag det sednare,

emedan den, som går, är mindre beroende, än den, som åker. Ack! intet i verlden skattar jag så högt, som oberoendet. Visserligen sätter jag stort värde på vänskap, poesi, stufvade kräftstjertar o. s. v., men oberoendet innehar dock sjelfva högsätet i mitt hjerta. Skada, att det aldrig kan fullkomligt vinnas. Nej, aldrig fullkomligt! Ty äfven om man gjort sig oberoende af allt annat, är man likväl på sistone beroende af sig sjelf, således icke fullkomligt oberoende.

Sedan jag tagit afsked af städerskan och Anton, begaf jag mig åstad för andra gången och fick — underligt nog! — utan att mötas af något hinder, komma ned på gatan. Derpå gick jag till ett frukostställe, emedan jag kände mig hungrig. Skälet var visserligen trivialt, men jag hade inget bättre till hands.

På frukoststället förtärde jag kaffe och hvetebröd, hvilka smakade mig förträffligt, särdeles som de framburos af en ung och vacker flicka. Andra behag att förtiga, var hon smal om lifvet som ett timglas. O, de sköna qvinnorna med sina smala lif! De likna timglas och äro likväl motsatsen af timglas; ty timglasen påminna oss om tid och evighet, men qvinnorna komma oss att glömma beggedera.

Efter slutad frukost ställde jag min kosa till Humlebergstullen. Vägen gick förbi ett hus, der

ordet »Lånbibliothek» prunkade i guld på en stor svart tafla, och jag fann för godt att stiga in. Händelser kunna inträffa, tänkte jag, då det behöfs att ha en bok att läsa. En sådan händelse är t. ex. att ens egna tankar tryta. Väl brukar man då i Sverige icke läsa, utan skrifva en bok; emellertid — —. Nog af, jag steg in och begärde att få låna Ehrensvärds skrifter.

Ehrensvärd är min synnerliga favorit. Han var en man, som icke blott tänkte, hvilket är ovanligt nog, utan äfven tänkte tankar, hvilket är ännu ovanligare. Många ovanligheter dessutom träffas hos Ehrensvärd. Ovanligt var, att han förenade börd och författarskap, som är ett ofrälse yrke. Man påminne sig, att icke sidenlump, utan blott linnelump nyttjas till papper. Ovanligt var, att han ägde både snille och guld; ty försynen utsår merändels det förra med högra och det sednare med venstra handen, så att håfvorna falla långt ifrån hvarandra och sällan uppfiskas af en och samma person. Ovanligt var, att han skref så litet. Måhända står det i sammanhang med det fenomen, som man observerat, att ju större capacitet ett djur har till upprätthållande af sin existens, dess mindre är dess afvelsamhet, och tvärtom. Lejoninnan föder *en* unge; i flugan har man funnit tolftusen ägg. Ovanlig var äfven motsägelsen mel-

lan mannens antika sinnelag och det sekel, hvari han lefde. Kroppar och själar gingo den tiden med halskrås, kortbyxor och skospännen, och Ehrensvärds kropp gjorde så med; men hans själ klädde sig i toga och sandaler. För en och annan bland dessa ovanligheter har Ehrensvärd blifvit min favorit.

Jag fick boken, stoppade den i fickan och fortsatte min väg till Humlebergstullen. Derunder hände mig, hvad som ofta brukar hända mig och andra menniskor, nemligen ingenting, och dervid tänkte jag, hvad som jag och andra menniskor ofta bruka tänka, nemligen ingenting.

Och nu farväl! Mitt nästa bref kommer att börjas med »puh»! Så mycket du vet det.

ANDRA BREFVET.

Puh! sade jag, när jag hunnit utom Humlebergstullen, der ingen humle växer, inget berg finnes och ingen tull erlägges. Puh! sade jag, när jag hunnit förbi stadens påle, en af rättvisans grundpelare, hvarest man spöar dem, som stulit mindre än tusen riksdaler. Puh! sade jag, när jag hunnit förbi logarna. Sådana byggnader finnas till stor myckenhet utanför stadens alla tullar och äro ett slags skyltar, hvilka med rörande upprigtighet annoncera, att staden hufvudsakligen lefver af landtbruk.

I dessa trenne »puh!» uttömde jag de sista portionerna småstadsluft, som fanns i mina lungor, insöp en god portion landtluft i stället och tackade min Gud för det jag var på landet.

Häraf bör du ej draga den slutsatsen, att jag finner Linköping tråkigt. Tvärtom! Linköping är lilla Stockholm, och Stockholm är lilla Paris, och Paris är lilla himmelriket. Hur kan det vara annat än roligt i Linköping? Men jag föredrager landet framför alla städer i verlden. Kanske kom-

mer det sig deraf, att jag tillbragt min barndom på landet.

Sedan jag sagt mina »puh!» och tackat min Gud, stoppade jag min pipa. Sedan jag stoppat den, tände jag den; sedan jag tändt den, började jag röka. Hvad röka är för ett ypperligt nöje; ett nöje, som representerar alla jordiska nöjen! I rök består det, utan eld kommer det ej i gång och aska är slutresultatet.

Jag erkänner, att det var en oartighet mot de vid landsvägen växande blomstren, att jag rökade i deras grannskap och sålunda föredrog tobaksångan för blomsterångan. Men jag vill godtgöra mitt fel och för en af dessa blommors räkning, nemligen för dens, som växte talrikast — ty äfven jag bär ett slags aktning för pluraliteten — anställa en process med »Blommornas skald», herr Atterbom. Hvarföre — frågar jag således — har ej herr Atterbom, som besjungit så många blommor, äfven besjungit prestnackan? Denna orakelblomma förtjenar visserligen sin egen visa långt bättre än de andra. Eller vet ej herr Atterbom, att Östergöthlands flickor, hans egna landsmaninnor, rådfråga prestnackan i sina hjertans ömmaste angelägenheter! — När skall jag bli gift? Hvem får jag till man? Älskar han mig upprigtigt? På dessa frågor har prestnackan från urminnes tider

svarat Östgöthaflickorna. Att lemna en så förtjent blomma obesjungen, är bra obeskedligt. Fy baj, herr Atterbom!

Icke vet jag, hvad skalden kommer att svara; men jag förmodar, att han blir ond, ruskar sina lockar med begge händerna och utbrister: jag ger alla blommor och all poesi djefvulen — och dertill har jag mina randiga skäl. Tiden med sin såkallade vetenskapliga bildning har förvandlat all poesi i naturen till en torr, snusförnuftig, kälkborgerlig träprosa. Sjunger jag om lysmasken och i praktfulla verser tyder, huru han fått sin lysförmåga deraf, att evangelisten Johannes fordom vidrörde hans stamfader med sina heliga fingrar, så kommer en lymmel till entomolog och påstår, att ljuset härrör af brunst och tillhör egentligen honorna, som dymedelst visa hanarna vägen. Sjunger jag om huru småbarnen le i sömnen, emedan de tjusas af himmelska syner, af umgänget med silfvervingade englar, så kommer en förstockad medicus, klappar mig på axeln och hviskar försmädligt i mitt öra: med leendet har det nog sin rigtighet; men fenomenet härleder sig icke från englar, utan från mag-ref. — Djefvulen må vara poet nu för tiden!

Om herr Atterbom svarar mig så grundligt, afstår jag från all vidare process med honom,

prestnackorna måga derom säga, hvad de behaga. Ja, jag går ännu längre: jag afbeder mitt förhastade klander och beklagar, att skaldens bana på jorden skall vara så fullsådd af törnen, helst himmelen nu mera lemnar så ringa utsigt till en reparatio damni. I fordna tider, då den hedniske guden Jupiter lefde, belönades en stor, af lifvets vidrigheter förföljd man dermed, att han efter döden upptogs bland stjernornas antal. Lefde Jupiter ännu, skulle han utan tvifvel, och på giltiga skäl, låta herr Atterbom, efter slutadt jordlif, framtindra som en ny stjerna i *Lyrans* constellation eller *Svanens*. Men Jupiter är död, stendöd. De arma gudarne hafva också ett beklagligt öde: de upphöra att existera, när menniskorna upphöra att tro på deras existens.

Det är nu tid, att jag gör dig bekant med terrängen, på hvilken jag befann mig. Det var en flik af den stora Östgöthaslätten, som i solsken och vid godt lynne må kallas »campagna felice», men som i ruskväder och vid klent humör bör hålla till godo att heta *spanmålsöknen*. Ursprungligen lät Vår Herre skog växa derstädes; men Anders, Östgöthaböndernas stamfader, tyckte att det var dumt gjordt, högg ned skogen och sådde ätbara ting i stället. Nu ser man hans ättling i sextionde led klifva sina dryga och dugtiga husbondesteg

mellan de bugande sädesaxen. Han är en stark, redlig och klok man. För öfrigt hafva skickliga fysionomister på hans ansigte läst följande tänkespråk: »den som har ärter och fläsk och fårskinnspels, kan se ned på en verld och förakta densamma».

Så långt om slätten i allmänhet; nu några ord om den ofvannämnde fliken i synnerhet.

Den begränsas i söder af en flock tillbakaträngda urfödingar, tall, gran, ek och björk, i norr deremot af Roxen, som är en ful bengel till sjö. Der finnes ej tecken till holmar eller öar, hvilka dock äro lika nödvändiga för en sjö, som vill kallas vacker, som episoder äro det för en episkt dikt med samma anspråk. Men om Roxen utmärker sig för sin fulhet, så utmärker han sig deremot för sin nytta; ty han utgör en respektabel länk i Götha kanalkedja. O nytta och fulhet! I vårt nordiska klimat ären j alltför ofta sammanvuxna, liksom de siamesiska tvillingarna! — Mellan Linköping och Wreta Kloster genomskäres slätten af en rak — stundom krokig — landsväg, på begge sidor garnerad med pilar, dem slättbonden planterat, måhända i den berömliga afsigt, att han och hans barn och barnabarn ej måtte alldeles glömma, hur trän se ut. I början af sommaren har denna slätt sina små behag. Den, som tyc-

ker om lyrik, kan der få höra lärkorna sjunga. Den, som har böjelse för solidare nöjen, kan få höra åkerskärorna, som ligga här och der bland säden och recensera lärkornas sånger.

Nu känner du lokalen. Jag fortsätter derföre berättelsen om min vandring.

Bäst jag gick, mötte jag en kalesch med tre hästar för. Den innehöll, kusken oberäknad, en herre med fru, en gosse och en kammarjungfru. Att de, som sutto i framsätet voro äkta makar, slutar jag deraf, att de gjort halft höger och venster sväng ifrån hvarandra, så att den ena såg åt norr och den andra åt sydost. Askar och koffertar förutan all ända stodo framme och bak, och på vagnsdörren prunkade en vapensköld med friherrlig krona.

Herr baronen — ty baron måste han enligt vagnsdörrens vittnesmål kallas — var en mycket lång och smal man, baronessan deremot en liten och knubbig Evadotter. Äktenskap, der den ena contrahenten är lång, som en humlestång, och den andra trind och kort, som ett kägelklot, höra ej till undantagen, utan till regeln. Mången har anmärkt detta före mig, men ingen har före mig lyckats att utforska orsaken, hvilken är ingen annan, än Guds böjelse för republikanismen. Om

de

de långa ideligen förmälde sig med de långa, och de korta med de korta, skulle å ena sidan uppkomma ett jätteslägte, samt å den andra ett dvergslägte, af hvilka det förra snart skulle kufva det sednare. Men sådant har Gud ej velat tillåta. Derföre inplantade han i de långas hjertan en oemotståndlig längtan efter de korta, och i de kortas en oemotståndlig längtan efter de långa; på det att menniskoafveln må hafva billiga dimensioner och hålla sig jemnhög. Från begreppet jemnhög är blott ett tuppfjät till begreppet jemnlik och, när man väl hunnit dit, befinner man sig i medelpunkten för begreppet republik.

Tänk att Gud sjelf skall vara republikanskt sinnad! Dock böra du och jag och andra goda rojalister ej deraf taga oss någon förskräckelse. Hans majestät kejsaren af Ryssland har lofvat att upprätthålla den monarkiska principen, och således kunna vi vara lugna.

Du undrar du, att jag, som nu haft tillfälle att orda om en baron, ej alls begagnat det till att predika korståg emot vår adel. För några år sedan skulle jag nog hafva så gjort. Du har kanhända hört omtalas, huru jag en gång i Aftonbladets byrå uppgjorde förslag till en reciprocitetslag i afseende på frälse och ofrälse män.

»Om adelsman gör falskt mynt» — yttrade jag — »så dömmer man honom först från adelskapet, hoc est, man gör honom till ofrälse och hänger honom sedan; följaktligen bör ock ofrälse man, som beträdes med samma brott, först adlas och sedan hängas.» Så tänkte och talade jag för flera år sedan,

— »calidus juventa,
consule Planco« —

d. v. s. i min glödande ungdom, då jag hörde till herr Lars Hjertas följe. Sedan dess har jag sett mången sol gå upp och ned, lefvat mången dag och natt. På det sättet blir man småningom äldre, och när åldren tilltager, aftager lusten att omskapa verlden. Man upphör att vara praktisk och blir i stället contemplatif; man vill ej mera bestämma, hur det eller det *bör vara*, utan nöjer sig med att veta, hur det eller det *är*. Skulle jag nu yttra mig om svenska adeln, inskränkte jag mig till att meddela en mycket enkel och oförgriplig observation. Jag skulle säga, att vår adel har alla kännetecken af genus adel, och att den utgör ett särskildt species endast derigenom, att den har så mycket guld och silfver i sina namn och så litet i sina fickor *).

*) Genomgår man svenska adelskatalogen, träffar man följande namn med silfver uti: Silfverax, Silfver-

Innan vi lemna baronen och hans medfölje ur sigte, torde jag böra tillkännagifva, att de sannolikt befunno sig på hemvägen, efter slutad

---

bjelke, Silfverbrand, Silfverböjel, Silfvercrantz, Silfvercreutz, Silfvercrona, Silfvergren, Silfverharnesk, Silfverhjelm, Silfverkloo, Silfverlod, Silfverlåås, Silfverpatron, Silfversköld, Silfverskog, Silfversparre, Silfverspåre, Silfverstedt, Silfverstjerna, Silfverstolpe, Silfverstråle, Silfverström, Silfversvan, Silfversvärd.

Ännu flera finnas med guld uti, nemligen: Gyllenadler, Gyllenankar, Gyllenax, Gyllenberg, Gyllenborg, Gyllenbjelke, Gyllenbreider, Gyllenbåga, Gyllenbåt, Gyllenböjel, Gyllenbring, Gyllenbog, Gyllencrantz, Gyllencartow, Gyllencaschet, Gyllencornet, Gyllencreutz, Gyllencrona, Gyllenecker, Gyllenfalk, Gyllenfelt, Gyllenflycht, Gyllenflögh, Gyllengahm, Gyllengranat, Gyllengren, Gyllengrip, Gyllenhaal, Gyllenhammar, Gyllenharnesk, Gyllenhjelm, Gyllenhjerta, Gyllenhoff, Gyllenholm, Gyllenhorn, Gyllenhöök, Gyllenkloo, Gyllenkrok, Gyllenlod, Gyllenmärs, Gyllenniroth, Gyllenpalm, Gyllenpamp, Gyllenpatron, Gyllenpistol, Gyllenqvist, Gyllenram, Gyllenroos, Gyllenrooth, Gyllenschmidt, Gyllenskjepp, Gyllenskjöld, Gyllenskog, Gyllenskruf, Gyllenspak, Gyllensparre, Gyllenspetz, Gyllenspång, Gyllenstake, Gyllenstam, Gyllenstedt, Gyllenstjerna, Gyllensting, Gyllenstolpe, Gyllenstorm, Gyllenstråhle, Gyllenström, Gyllenståhl, Gyllensvahn, Gyllensvärd, Gyllentorner, Gyllentrost, Gyllenållon, Gyllenär.

brunnsdrickning vid Medevi. Jag förstår icke, hvad så mycket folk besöker brunnar efter. De friska hafva kanske sina skäl att resa dit; men de sjuka? — Herrar brunnsintendenter bruka alltid omtala de fall, då brunnskuren lyckats; men brukade de i stället omtala de fall, då den icke lyckats, skulle trafiken bli betydligt mindre. Likaså skulle högst få menniskor spela på lotteri, om lotterikollektörerna, i stället för att annoncera de fem numror, som kommit ut, annoncerade de åttiofem, som icke kommit ut.

Håhå! nu sitter jag här och förhäfver mig öfver helsobrunnar och nummerlotterier, och likväl har jag sjelf druckit brunn och sjelf en gång vågat min sista plåt på nummer 77, emedan jag om natten hade drömt om ett par gamla stöflar.

Sedan jag spatserat en god stund på den dammiga vägen och rökt åtskilliga pipor, kände jag mig törstig. De lärda, tänkte jag, måga öfverlägga om min rättighet att vara det, liksom de öfverlägga om nationernas rättighet till frihet. Under tiden taga sig nationerna stundom den friheten att taga sig friheten, och under tiden vill äfven jag taga mig den friheten att gå in och dricka i närmsta torp.

Icke utan besvär kunde jag komma in i torpet; ty en sugga hade placerat sig framför dör-

ren till förstugan. Hon låg der och gaf sina grisar di, utan tvifvel i moderlig förhoppning, att de skulle bli stora svin med tiden. Inkommen i stugan, såg jag en qvinna, som efter förmåga sökte att motarbeta ett dylikt resultat, hvad hennes egen afföda angick. Det var torparhustrun, som med riset i handen agade sin son, en gosse om sex till sju års ålder.

»Guds fred!» sade jag. »Gud signe!» svarade hon. Sådana äro allmogens helsningstermer. Vi herrskapsmenniskor säga, som du vet, »ödmjuka tjenare!» då vi komma, och »ödmjuka tjenare!» då vi gå. Vi börja och sluta våra samqväm med en och samma slippriga lögn. Och hvad som ligger mellan slut- och begynnelsepunkten är oftare krokigt än rakt; hvadan vårt sällskapslif kan, med lika mycket skäl som evigheten, liknas vid en orm, som biter sig i stjerten.

»Gud signe!» svarade hustrun och slutade bestraffningen. Skygg för en främmande herres närvaro, hastade hon att upphjelpa gossens byxor, aftorka hans tårar, putsa hans näsa och tilltala honom med några uppmuntrande ord. Bland annat sade hon: »låt bli att regera, Carl Johan lille, så slipper du ris!»

Gossen hette således Carl Johan. Det ringare folket i Sverige vill gerna vara med kronan

förenadt genom något angenämare band, än kronans debetsedel, och uppkallar derföre ofta sina barn efter den, som bär kronan. Epithetet »lille» behöfver ingen ursäkt, och hvad ordet »regera» angår, nyttjade hustrun det i den bland svenska allmogen gängse bemärkelsen. Der betyder det i allmänhet att bära sig bångstyrigt åt. När ordet först erhöll en så olycklig karakter, känner jag icke. Aldrig måtte det hafva skett i vår nu »regerande» konungs tid!

Jag bad hustrun om ett glas vatten. Sedan jag fått det och tömt det, fortsatte jag min vandring.

Då jag gått ett stycke väg, mötte jag en tjuf, med thy åtföljande handklofvar och black och gevaldiger. Han kom förmodligen ifrån Sjögestad tingställe, der extra ransakning blifvit hållen öfver några hans tillgrepp inom Gullbergs härad. Jag vill ej neka till att jag tog af mig mössan för tjufven; men jag nekar till att det skedde af ironi. Det hade ju varit ytterst gement att håna en värnlös stackare, kring hvars armar och ben lagen redan spännt sina jernklor. Min helsning skedde af helt annan orsak.

Jag har nemligen mina egna funderingar om ett och annat. Så t. ex. tror jag, att jorden hvälfver sig ej blott kring en materiell, utan äfven omkring en andlig sol. Om hennes bana kring

den materiella solen skall förblifva i orubbadt skick, fordras bland annat, att hennes massa förblifver den samma, utan tillökning och utan förminskning. Månne ej en sådan naturlag äfven gäller för hennes bana omkring den andliga solen? Månne det qvantum af dumhet och elakhet, som ursprungligen tillkommer planeten, skulle kunna förändras utan vådliga, ja rent af förstörande följder? Jag tror det icke. Antagom nu för ett ögonblick, att sju gånger sjuhundratusen skeppund dumhet, så ock sju gånger sjuhundratusen skeppund elakhet, allt ifrån skapelsedagen tillhöra jorden, och att denna endast bebos af sjuhundratusen menniskor. Utan att fördjupa oss i en krånglig aritmetiks labyrinter, inse vi genast, att hvarje menniska borde, så vidt fördelningen skedde jemnt, hafva på sin lott sju skeppund dumhet och sju skeppund elakhet. Sker åter fördelningen ojemnt, så att t. ex. på hvar sjunde menniskas skuldror läggas fyrationio skeppund dumhet och fyrationio skeppund elakhet, så kunna de återstående sexhundratusen menniskorna göra anspråk på att anses för hederligt och förståndigt folk. Men yfvas böra de icke deröfver, utan alltid påminna sig, att deras sämre lottade likar äro martyrer för deras skull, och att de hafva *dem* att tacka för både sitt förstånd och sin ärlighet.

Nu vet du, hvarför jag tog af mig mössan för tjufven.

Min väg gick — välförståendes medelst en bro — öfver Svartåns utlopp i Roxen. Om denna Svartå veta våra geografer rätt intet att förtälja, och likväl har hon både många och stora förtjenster. Bland dessa må exempelvis anföras, att vattnet deri är lika så vått — hvilket, hvad vatten angår, är en ganska väsendtlig sak — som någonsin i Clarelfven eller Dalelfven eller andra förnäma strömmar. Men hvad som synnerligen höjer henne i mina — d. v. s. i en »fantasts» — ögon är, att de måhända ädlaste trän i Sverige växa på hennes strand.

Och hvilka äro då dessa »måhända ädlaste trän i Sverige»? frågar du, eller — rättare sagdt — *jag*, för att få berättelsen i gång, låter dig fråga så. De äro, svarar jag, tallar. Simpla tallar! utropar du. — Ja, min vän, simpla tallar; men när du förnummit historien om deras härkomst, skall du ej mer kalla dem simpla.

På Solberga gård, som ligger vid Svartån, bodde i konung Sigismunds tid en enkefru, som varit konungens amma. Då fejden utbröt emellan honom och hans farbroder hertig Carl, hade enkans son tagit sin dibroders, konungens, parti och måste derföre, liksom många andra, begifva sig i

landsflykt till Pohlen. Men enkan, som på gamla dagar gerna ville hafva sin son hemma, utverkade omsider af hertigen, att han skulle få återkomma och vistas i Sverige, åtminstone tills hon — såsom orden föllo sig — »hunnit skörda, hvad hon det året sådde vid Solberga«. Sonen återkom, vistades hos modren och qvardröjde der, äfven sedan skördetiden var tilländalupen. Då ankommo hertigens sändebud till Solberga för att gripa honom. Men enkan återskickade dem med den helsningen, »att hon ännu ej hunnit skörda, hvad hon det året hade sått; ty hon hade ej sått annat än — tallfrön».

Från dessa tallfrön härstammar Solberga ståtliga tallpark; den växer på Svartåns strand. — Och så var det med den saken —, såsom Herodot brukar säga.

Då jag vandrat ett stycke till, väcktes min uppmärksamhet af en oxe, som stod på andra sidan om gärdesgården vid landsvägen. Han var svart till färgen och hade en hvit bläs i bringan, ungefär så stor som nordstjerneordens kraschan. Lägger du härtill grundligheten i hans uppsyn, skall du finna det naturligt„ att jag, med min lättsinniga fantasi, tog honom för en biskop, som stod och tänkte på riksdagens angelägenheter. Jag måste — föll det mig in — begagna tillfället att få höra hans mening om den angelägenhet,

som synes mig angelägnast bland dem alla. Jag närmade mig derföre ännu ett par steg, aftog mössan, bugade mig och sade: hvad tänker ers högvördighet om tryckfriheten?

Muu — svarade oxen.

Ja — sade jag med sorgsen röst — så tänker äfven biskopen i Linköping, så tänka tillväfventyrs flera biskopar, och jag beklagar, att jag ej kan vara af samma mening. Dock bör ers högvördighet ej derföre tro, att jag är en komplett rabulist. Visserligen vill jag att riksuret skall gå och icke stå. Men då det behöfver ställas efter solen, eller — för att tala tidningsspråket — då reformernas tid är inne, tror jag helsosammast vara, att med beskedliga fingrar vrida minutvisaren. Då följer timvisaren med och uret skadas icke. Att deremot omedelbart vrida timvisaren, och det sedan man dragit jernhandskar på, synes mig bra obetänksamt och vådligt.

Men lemnom detta ämne — fortfor jag — och företagom ett annat, der vi utan tvifvel sympathisera, herr biskopen såsom prest, och jag såsom prestson — ty bloden är, man säge hvad man vill, dock alltid tjockare än vattnet. — Hvad skola vi göra för att upphjelpa vår statskyrkas sjunkande anseende? Den attackeras ju dagligen, icke blott *demonstrando*, utan äfven *ridendo*.

Nyligen hörde jag en lymmel helt öppet yttra: »att vår biskopliga statskyrka, betraktad som en incarnation af christendomens idé, påminner om Socrates, hvilken, såsom man vet, hade en engels själ i en apas kropp».

Muu — muu — muu — ropade oxen.

Ja — sade jag — *det* är verkligen något att *böla* öfver, herr biskop! Emellertid — —

Här afbröts jag af ett högljudt skratt bakom mig. Det var ett »hahaha!» i veritabel annandag-jul-bas, och jag trodde straxt, att det ej kunde härröra från någon annan, än en af mina bekanta, ålderman Z. Då jag vände mig om, fann jag min tro bekräftad.

Åldermannen stod der verkligen lifslefvande framför mig. Han stod i en stor hökärra, hvars alla sidor voro genomflätade med löfrika björkqvistar och som derjemte hade ett hvälfdt tak af samma grönskande materia. I dylika åkdon bruka stadsboarna, med sina familjer och matsäckskorgar, ofta göra små lustresor än till ett, än till ett annat vackert landtställe i stadens grannskap. Min ålderman, hvilken, liksom Geijers Viking, funnit »stugan för trång», hade rest sig upp och med sitt hufvud genombrutit taket.

Hvad sjutton dj—, sade han, har du för oafgjorda affärer med oxen?

Vi conversera i politik och kyrkohistoria, svarade jag.

Det skulle kunna bli många sköna biffstekar af den der, yttrade åldermannen med en kännares ton och uppsyn. Dock måste köttet först behörigen bultas. — Sedan frågade han: hvart ärnar du dig?

Till Berg, svarade jag, dit »Orphei Vänner» anlända vid middagstiden på ångfartyget Ormen Långe, hafvande med sig hvarjehanda instrumenter och strängaspel, desslikes Fredmans Sånger och Epistlar, desslikes några kannor oförstånd eller punsch, eller hvad det heter. Till dem tänker jag sälla mig och sedermera med dem sjöledes återvända till staden.

För sjutton dj—! utropade åldermannen, du kan rätt så väl följa med *oss* till Malforss och derifrån med *oss* hem igen.

Ja, gör det! — ropade en beskedlig fruntimmersröst, hvars egarinna var gömd af löfhvalfvet.

Jag skulle alltför gerna hafva det nöjet, svarade jag, men jag har föresatt mig att göra en stor resa, en resa som förtjenar att beskrifvas, och derföre måste den ske både till lands och sjöss. Jag måste nödvändigt om bord på Ormen Långe.

Kom så gerna ombord i vår hökärra, sade åldermannen. Godt rum finnes der för oss alla, och skulle du och mina långskankade pojkar också sammanfläta benen ända till förvexling, kan nog jag med ett par käpprapp ställa i hast så till, att hvar och en återfinner sina. Följ oss till Malforss, ät der middag med oss och gack sedan till Orphei Vänner eller hvart sjutton dj—

Jag ämnar dröja vid Wreta Kloster för att bese kyrkan och kungagrafvarna, svarade jag.

Hvad sjutton dj— skall du i det gamla nästet? — ropade åldermannen. Likaså gerna skulle jag vilja trefva mig fram på krokvägarna i ett maskstunget äpple.

Jag har helt nyss — svarade jag — ja knappast för tio minuter sedan, fått i mitt hufvud, att jag borde begagna tillfället och bese Wreta Kloster. Vore jag ej en väderhane, om jag nu redan ändrade föresats?

Nå så kom efter då till fots, efter du ej vill åka, sade åldermannen. Men skynda dig; ty annars äta jag och pojkarna upp alltsamman. Ta mej sjutton dj—, göra vi icke!

Eh bien! jag skall komma efter och taga min middag med dig, svarade jag. Och nu farväl!

Hökärran, med min ålderman och hans följeslagare, rullade bort i en sky af damm. Hans

närmare bekantskap får du göra, så fort jag i min resbeskrifning hinner till middagen vid Malforss. För närvarande inskränker jag mig till den notisen, att han är en man med öfvermåttan stor kropp, så att ett halft dussin själar, eller ett helt — om de ej äro större, än vanliga småstadssjälar — skulle deri kunna ha godt svängrum. Förmodligen har hans moder, under sitt hafvande tillstånd, gått och tänkt på kolossen på Rhodus, och sonens dimensioner derför blifvit så kolossala. Vare dermed huru som helst. Fruntimmer i dylik belägenhet kunna aldrig vara nog försigtiga.

Utan vidare äfventyr kom jag till Wreta Kloster, der gick jag in hos klockarens och anmälde min önskan att bese kyrkan. Han sjelf var ej tillstädes, men en gammal gumma steg upp från sin surrande spinnråck och lofvade att snart söka rätt på »kära far». Under tiden gick jag in på kyrkogården och utsträckte der, med en grafkulle till hufvudgärd, min trötta lekamen.

TREDJE BREFVET.

I den belägenhet, du sist såg mig, nemligen liggande utsträckt med en grafkulle till hufvudgärd, återfinner du mig nu. Tilläggas bör, att jag låg och hade hvarjehanda tankar; ty «vid allt, hvad man gör och förnimmer, bör man tänka något, min lilla vän!»

De sista orden äro försedda med citationstecken; också äro de citerade efter en herre, som jag lärde känna i min späda barndom, och som min fars tjenstefolk sade vara en förläst student. Der jag nu låg, påminde jag mig honom. Hur det kom sig, vet jag icke; nog af, jag påminde mig honom och hans nyss anförda maxim, och i anledning deraf gaf jag mig den frågan: hvad bör man tänka, när man lifslefvande ligger på en kyrkogård och har en grafkulle till hufvudgärd?

Jo, svarade jag mig, man bör i allmänhet tänka: »*på* jorden är strid; *i* jorden är frid». Och skulle man händelsevis vara, liksom jag, bra fattig och sex fot lång, så bör man derjemte tänka

så här: efter döden blir jag, som nu ej eger en qvadratfot jord, långt större jordegare, än någon, som eger flera qvadratmil, men som är kortare till växten. Påtagligen måste det åtgå mera jord till en graf åt mig, än till en åt honom.

Skulle man äfvenledes vara, liksom jag, beskylld för bitterhet, så bör man derjemte tänka så här: efter döden, så snart förgängelsen börjat sitt stilla, men säkra hvärf, skall en del af mitt stoft uppspira i gräs och blommor. Till dessa blommor skola bien flyga och suga honung; och honung är en söt materia. Sedan kan man icke med fog påstå, att allt, som härrör från mig, smakar bittert och beskt.

Och dermed slut på mina kyrkogårdstankar!

Efter en stund kom klockaren med kyrkonycklarna. Det var en liten, ålderstigen man, med ansigtet trindt och rödlätt, på tre sidor omgifvet af hvitt hår och på den fjerde af en hvit halsduk, så att fysionomien i sin helhet liknade ett förloradt ägg. Slamrande med nycklarna, frågade han mycket klockarbelefvadt, om jag vore tillreds att följa honom. Och jag reste mig upp och följde honom. Den största bland nycklarna isattes och kringvreds, den tunga dörren knarrade på sina gångjern och om ett par ögonblick befunno vi oss inne i kyrkan.

Detta är verkligen den fordna klosterkyrkan, en af de äldsta byggnader i riket, yttrade klockaren, medan jag stillatigande stod och betraktade hvalf och pelare.

Här har jag nu ett lämpligt tillfälle att orda om kyrkans arkitektur; men jag låter bli. Orsaken är den, att jag om arkitektur ej vet mera, än hvad jag fått lära vid universitetet, nemligen att den är »en frusen musik». Id est: när musik fryser, blir arkitektur deraf. Du finner utan tvifvel, att denna idé ej riktigt förslår till grundval för en kritik öfver byggnadskonstens alster. Emellertid är den ej helt och hållet ofruktbar. Om den conseqvent utvecklas, inser man utan svårighet, att våra sköna kyrkor från medeltiden hafva uppkommit på det sättet, att katholska hymner, sådana som »o sanctissima, o purissima &c.«, tillfrusit. Äfvenledes inser man, att flera af våra nyare byggnader härröra från melodier, sådana som: »min far han var en Westgöthe, han han».

Sedan jag tillräckligt betraktat hvalf och pelare, tog jag, under klockarens auspicier, de så kallade kungagrafvarna i ögonsigte.

Dessa äro allesamman mycket lika hvarandra och bestå af släta, fyrkantiga kalkstenshällar, något bredare i ena ändan, än i den andra. Längs kanterna löpa inscriptioner i munkstil och på munk-

latin. Midtpå stenarna äro vapensköldar uthuggna, och öfver dem hänga kronor af förgyldt jern.

Förgyldt jern! — det kallar jag en lycklig tanke. Dessa kronor beteckna verdslig makt ej endast genom sin form, utan äfven genom sin materia. Guld och jern — corruption och våld — se der krafter, som beherrska verlden, alltid hafva beherrskat och alltid skola beherrska den, om icke — —

Jag höll på att skrifva: om icke i en aflägsen framtid, t. ex. några millioner år härefter, skulle gå i fullbordan, hvad abbé De la Mennais profetiskt yttrar i »*En Tvendes Ord*». Jag ser — säger han — Satan, som flyr, och Christus, som kommer för att styra verlden.

Den första kungagraf, som jag besåg, var Inge Halstanssons. Stenen var sprucken på snedden och klockaren sköt undan ena delen deraf — så att sprickan blef rymligare — pekade sedan nedåt och sade: benen ligga på botten och man kan räcka dem. Jag stack ned handen, fick tag i en dödskalle, drog den upp i dagsljuset och betraktade den.

Sanningen att säga, såg den ut, som en vanlig dödskalle — t. ex. en tiggares — och troligen skulle jag, der jag nu stod och hvälfde den i mina händer, hafva förr eller sednare kom-

mit på Hamletska betraktelser, derest ej klockaren yttrat några ord, som gåfvo mina tankar en annan rigtning.

Här var en gång, sade klockaren, en professor, som också stod och betraktade den der dödskallen; och när han en stund betraktat den, yttrade han: Kung Inge måtte hafva varit en mycket beskedlig karl.

Den professorn, tänkte jag för mig sjelf, måtte hafva varit frenolog och — liksom alla frenologer — »en mycket beskedlig karl».

Frenologi börjar blifva på modet. Förmodligen har du, så väl som jag, hos åtskilliga af våra bekanta blifvit hugnad med åsynen af ett gipshufvud, hvars hela cranium varit öfversålladt med ringformiga inskärningar och dessa märkta med siffror. Bredvid hufvudet har legat en liten bok, der den vettgirige kunnat inhemta, huru t. ex. upphöjningen inom ringen med siffran 19 vore tjuf-organet, inom ringen med siffran 12 musikanlaget, inom ringen med siffran 7 lokalsinnet o. s. v.

Nu frågas: är frenologi en vetenskap eller icke? Jag svarar: det är ännu för tidigt att yttra sig derom. Men skulle den framdeles lyckas att bevisa, det ett *nödvändigt* — icke ett *tillfälligt* — sammanhang eger rum emellan menniskans handlingar och hjernans såkallade organer,

så bör den visst få heta vetenskap och derjemte blifva af stor social betydelse. Man kan då undersöka de nyfödda barnens hufvudskålar och — derest resultatet utfaller mindre fördelaktigt — med godt samvete hänga ungarna, långt innan de hunnit begå de brott, som förtjena galgen. Att samhället dervid skall vinna ofantligt, ligger i öppen dager.

Dödskallen lades tillbaka på sin plats, och vi begåfvo oss till en annan kungagraf.

Här, sade klockaren, ligger Sune Sijk, väl icke en kung, men en herre af kungaslägt och förmäld med en kungadotter, prinsessan Helena. Denna, som af sin fader, Sverker den unge, var insatt till nunna här i klostret, bortröfvades derifrån på ett mycket eget sätt. Sune och hans följeslagare, klädda i hvita kläder, infunno sig en morgon vid klosterporten, klappade på och sade sig vara englar, nedkomna från himlen, för att dithemta den fromma systren Helena. Portvakterskan, som var en enfaldig menniska — hon kunde ej skilja mellan englar och benglar — släppte dem in; hvarefter de genast annammade prinsessan, redo med henne sin kos och förde henne, icke just till himlen, men till ett ställe, måhända likaså saligt, nemligen brudgemaket.

När klockaren slutat, yttrade jag: den der historien förtjente att poetiskt behandlas.

Den har verkligen så blifvit, sade klockaren. Vi hafva derom en gammal folkvisa, hvari det säges, att hvarendaste nunna stod med utsträckt hals, tittade efter den bortilande systren och suckade:

»Gifve Gud Fader i himmelrik
Att en engel toge så mig —
Medan man sofver allena!»

Hm! sade jag; ty jag tyckte, att »hvarendaste« var för mycket tilltaget. Nog fanns der väl ändå någon frostbiten lilja, någon vingskjuten dufva, eller — för att tala renare prosa — någon qvinna, »bedragen på drömmen om lifvet», som önskade qvarblifva inom klostrets varma och läkande luftkrets. Vårt land lider — i vår tid åtminstone — ingen brist på sådana qvinnor; men det lider — ty värr! — brist på kloster att sätta dem i. Den som haft tillfälle att skåda det dumma och hjertlösa hån, hvarmed verlden vanligtvis behandlar dessa arma varelser, skall tillgifva mig mitt »tyvärr!«, så katholskt det än låter.

Klockaren förde mig derpå till en annan kungagraf och sade: här ligger Ragvald Knaphöfde, som blef —

Men han fick ej tid att förtälja, hvad Ragvald Knaphöfde blef, innan jag afbröt honom och

sade: i en så gammal och grafrik kyrka, som denna, måste det spöka betydligt!

Vid dessa ord var klockaren hardt nära att släppa nycklarna: så förvånad blef han. Och jag medger, att i ett upplyst tidehvarf, sådant som vårt, då till och med skomakare finnas, som tvifla på Guds existens, måste det förvåna, att höra en filosofie magister tro på spöken.

Uppriktigt sagdt, vet jag ej, hvad jag bör tro. Men det vet jag, att jag sjelf skall gå och spöka efter min död, ifall det är mig möjligt. Hvarför skulle jag försaka det enda nöje, som under då varande omständigheter kan stå mig till buds? Dock ämnar jag ingalunda att spöka bullersamt och oregerligt, utan lugnt och resonabelt, komma klockan tolf om natten och gå min väg klockan ett, såsom hyggliga och väl uppfostrade spökens sed är. Den förste, som jag besöker, blir troligtvis min vän, rektor K. i Linköping; ty jag lofvade honom det, då vi en gång disputerade om tillvaron af spöken, hvilken han ifrigt bestred och jag lika ifrigt försvarade. Och när jag väl fått honom vaken, skall jag tilltala honom och säga: »morgens, broder K.! nu är jag här för att, efter löfte, spöka lite grand och meddela dig nytt från andeverlden». Och sedan fortsätter jag t. ex. så här: »i helvete, broder K., står för närva-

rande mycket illa till. Hin onde sjelf vistas beständigt på jorden och sysselsätter sig med politik, så att smådjeflarna dernere hafva ingen, som ser efter dem. Följden är, att de sköta sina sysslor vårdslöst och låta elden slockna under grytorna, der de fördömda stekas. Kan sådant annat än gräma en from christen?» — Vare sig nu, att jag säger detta eller något annat nytt, roligt skall det i alla fall blifva att se, hvad färg brodren K. håller vid tillfället.

Sedan klockaren småningom hemtat sig efter sin förvåningsattack, ledsagade han mig till de öfriga kungagrafvarna och var allestädes tillhands med en liten anmärkning eller berättelse. Stillatigande gick jag och hörde på; blott en enda gång gjorde jag en fråga.

Hur kommer det sig, sade jag, att dessa grafstenar, som betäcka stoftet af personer, hvilka lefvat i skilda tidehvarf, stundom med ett och ett halft sekels mellanskof, äro hvarandra så lika, som hade de blifvit huggna efter samma mönster och hitlagda på samma dag?

Det hafva de också, sade klockaren. Konung Johan den Tredje, under hvars regering de ursprungliga minnesvårdarna redan voro förfallna eller förstörda, lät hugga och hitlägga närvarande stenar i stället.

Vid denna underrättelse skulle en antiqvarius hafva suckat och suckat djupt. Jag deremot tog saken kallt och sade: jaså.

Min kurs bland kungagrafvarna var nu absolverad; men det fanns en graf till, som ej skäligen kunde förbigås. Den tillhör familjen Douglas och är ett högt och ljust rum, afskiljdt från sjelfva kyrkan medelst tvenne gallerportar af jern. Väggarna hänga fulla af halft förmultnade sorgfanor och tio till tolf exemplar af det grefliga Douglas'ska vapnet. På de sistnämnda hafva färgerna fläcktals bleknat och förgyllningen bortfallit här och der. Midtpå golfvet står en svart, trappformig ställning, besatt med kopparkistor, der ergen ej underlåtit att infinna sig. Det hela har ett högvälboret och — likasom allt högvälboret — något förråldradt utseende.

I kistan, som står öfverst — sade klockaren — ligger stamfadren. Han härstammade sjelf från en urgammal och högtförnäm skottsk slägt, sökte sin lycka under svenska fanor, anförde kavalleriet i slaget vid Jankowitz och var den, som hufvudsakligast bidrog till segren. Man anser honom för en af trettiåra krigets största hjeltar.

Så långt klockaren. I anledning af hans sista ord, d. v. s. i anledning af ordet hjeltar, vill

jag göra dig en fråga. När — tror du — blifva hjeltar onödiga? Du svarar utan tvifvel: när krig blifva omöjliga. Och — frågar jag vidare — när blifva krig omöjliga? Du svarar kanhända: när menniskorna hunnit den grad af mensklighet, att de blygas för att afgöra sina tvister med slagsmål. — Ack, min bror, så långt hinna menniskorna aldrig! Nyckeln till den eviga fredens tempel finnes — *om* den någonstädes finnes — icke i moralens hand, men i naturvetenskapens. Af denne unge titan, som ännu icke är på långt när fullvuxen, kan man i en framtid vänta sig det otroliga. Man kan vänta sig ett förstörelsemedel, så starkt, att slutföljden af ett krig två folk emellan *måste* blifva — icke det enas kufvande genom det andra, utan bådas totala ruin. Och dermed är en evig freds nödvändighet gifven. Farväl med krigen, farväl med hjeltarna!

Medan jag gick och såg mig omkring i grafchoret, påträffade jag i ett hörn tvenne stora, mer än alnshöga ljusstakar af messing. Jag tog den ena af dem och vägde den i handen.

Ja — sade klockaren, med en melankolisk brytning på rösten — tunga äro de nog; dock voro deras företrädare ännu tyngre. Ursprungligen stodo här två, lika så stora stakar af silfver; men

en af de framlidna grefvarna har låtit borttaga dem och hitsätta de här i stället.

Då tänkte jag något, som jag ej vet, om det bör utstyras med fråge- eller utropstecken. Jag tänkte: står det så till med vår adel! Har behofvet stigit så högt, eller hederskänslan sjunkit så djupt, att den plundrar sina förfäders grafvar?

När besigtningen af Douglas'ska grafven var slutad och klockaren igenlåst gallerportarna, frågade jag: finnes här då intet annat att förevisa, än grafvar, grafvar, grafvar?

Ajo, svarade klockaren. Och derpå förde han mig till ett hvalf i kyrkans nordvestra hörn, der en hop helgonbilder från klostertiden voro magasinerade huller om buller.

Bland dessa befann sig äfven en Mariebild med ett Christusbarn på armen. Klockaren pekade derpå och sade: den der bilden satt fordom fästad vid en pelare här i kyrkan, troddes då kunna göra underverk och tillbads af den vidskepliga menigheten. En dag hade en bondflicka lagt sig på knä för bilden och bad med sammanknäppta händer: »heliga Guds moder! Låt mig få vår sockenskomakare till man. Jag håller honom så hjertligt kär. Han är så vacker, så vacker. Heliga Guds moder! Låt mig få honom till man». Flickan bad med hög röst, emedan

hon trodde, att hon var ensam i kyrkan och att inget mensklig öra hörde henne. Men kyrkvaktaren, som var en klippare, stod dold bakom pelaren och beslöt att spela henne ett litet spratt. Fördenskull gjorde han sin röst så fin och späd, att den skulle kunna passera för jungfru Marias, och sade: »nehej! Du får honom inte. Nehej!» Emellertid måtte han hafva gjort rösten alltför fin och späd; ty flickan trodde, att det var Christusbarnet, som svarat henne. Hon reste sig upp och ropade i vredesmod: »tig, du pojke, och låt din mor tala!«

Det var en rätt rolig historia, sade jag.

Ja, sade klockaren, det är den visst. Men somliga menniskor himla sig, då de höra den. De äro så heliga; de afsky ett skämt, hvari ordet Christus förekommer.

Så *heliga* äro de just icke — tänkte jag för mig sjelf — de äro fastmera »svage i tron». Denna min tanke vill jag försöka — om icke just att bevisa — åtminstone att belysa. Föreställom oss två personer, som hafva hvar sitt crucifix. Båda crucifixerna äro gjutna i samma form, men det ena af bergfint silfver, det andra af vax. Det förra kan således lindrigt glödgas, utan att taga skada; men det sednare måste noga aktas för elden, ty annars smälter det och förstöres. Unge-

får så förhåller det sig med personer af stark tro och af svag. De förra kunna, utan att deras öfvertygelse dervid lider, fördraga ett skämt med heliga föremål; de sednare deremot icke, och derföre aja de sig, när löjets gnistor spraka. — Om rent af *otrogna* eller *indifferenta* personer är här icke fråga; ty sådana »himla» sig icke. — Märkligt synes mig vara, att under medeltiden, då christendomens dogmer hade långt fastare och djupare rötter i menskligheten hjertan, än nu, hörde religiösa farcer, snart sagdt, till ordningen för dagen.

En rätt rolig historia! — sade jag ännu en gång. Men jag vill påminna mig, att jag hört eller läst den förr.

Alltför möjligt — sade klockaren, litet stött — men här har händelsen passerat. Och dervid lade han på ordet »här» samma tonvigt, som Finnen lade på ordet »mitt», då han talade om Stockholm *).

Bevars! — sade jag — det betviflas icke. Kanhända finnes här i kyrkan något mera till att se och undra på?

Nej, svarade klockaren, ingenting alls.

Då får jag tacka och taga farväl, sade jag. Och jag tog mitt farväl med bugningar och tolfskil-

*) Författaren tycks här syfta på det bekanta ordspråket: "det är *mitt*, sa' Finn' om Stockholm". Sättarens anmärkning.

lingar, två af hvardera slaget. Derpå sattes benen i gång på nytt och min kosa styrdes till Malforss. Vägen gick förbi Brunneby vackra herrgård och park, der jag stannade ett par ögonblick för att betrakta träden. Kors! — mumlade jag — hvad de hafva blifvit stora och löfrika sedan min skoltid, då jag första gången såg dem. Och hvad jag sjelf — tillade jag med en suck — har sedan dess blifvit stor och aflöfvad! ... En stund derefter hade jag hunnit till grinden vid ett torp, som heter Blåsvädret — torp och menniskor heta rätt underligt ibland — och der hörde jag ett buller på något afstånd bakom mig. Då jag tittade mig om, blef jag varse en enbetsvagn, hvaruti satt någonting grått, som vid närmare påseende befanns vara en bonde och — vid ännu närmare påseende — en bonde, som jag personligen kände. Det förstås af sig sjelft, att jag öppnade grinden för honom och helsade.

Bonden helsade igen och sade: så att herr magistern är ute och spatserar. — Han var för artig till att säga: går. —

Ja, sade jag.

Hvart gäller resan? — frågade han sedan.

Till Malforss, fader nämndeman, svarade jag.

Dit ärnar jag mig också, sade han. Mor skall ha ostgänge i öfvermorgon och behöfver mjöl

till kringlor och våfflor. Derför åker jag nu till Malforss qvarn med några nypor hvete.

Lycksam resa, sade jag.

Åh! — sade bonden — efter vi ärna oss till samma ställe, kunna vi ju göra sällskap. Var så god och åk med mig!

Vid dessa ord makade han sig till venster i sätet. Då höllo tårarna på att komma mig i ögonen: jag var hardt nära att gråta af glädje, då jag såg, att här i provinsen fanns någon behållen person, som tyckte sig böra sitta till venster om en magister. Ack! en lagerkransad man — id est: en magister — har bland »les Ostrogoths» ej högre rang, än sjelfva lagerkransen har bland kamfiokorten. Den gäller väl — som du torde veta — mera än blaren och blompottan; men *hussu* är dock vid alla tillfällen ojemförligt förnämare. Likaså förhåller det sig med en magister i Östergöthland. Han må derstädes fara, hvart han vill, så tar han väl höger hand af betjenten och kammarpigan; men »hussu» är dock vid alla tillfällen ojemförligt förnämare.

Var så god, sade bonden en gång till.

Tack, fader nämndeman! — svarade jag och svängde mig upp i vagnen. Den sattes i gång och bonden, hvars bondambition kräfde, att jag

skulle

skulle få åka »hederligt», d. v. s. *fort*, sparade ej piskan. Men antingen hade hästen ingen hästambition, eller också föraktade han fjäsk. Nog af, han ville ej öka sin gång, ehuru han fick rapp på rapp. Denna collision mellan djuret och dess egare slutades dock så, som collisioner vanligen slutas, eller — annorlunda sagdt — i enlighet med den mäktigare partens vilja: hästen afstod omsider från solunk och beqvämde sig till traf. Vi skulle således innom tio minuters förlopp hafva hunnit fram till Malforss, derest vi ej blifvit sinkade en stund vid kanalbron, hvilken, då vi dit ankommo, var uppvindad, emedan en skuta höll på att passera.

Att bonden och jag converserade under vägen, kan du nog föreställa dig; äfvensom att conversationen var sådan, som våra conversationer i allmänhet äro. Skulle du vilja förvärfva dig en »intellectuel åskådning» af dem, så se med uppmärksamhet på Fig. 1 *). Hvilka *krumbugter*, hvilka *afsprång* ifrån det ursprungliga ämnet! **) För att

*) Den står på nästa sida.
Sättarens anmärkning.

**) Men jag tycker ändå, att figuren har för mycket *sammanhang* till att föreställa en conversation.
Sättarens anmärkning.

göra det oregelmässiga, som hör till karakteren af en conversation, ännu mer i ögonen fallande medelst contrasten, har jag bifogat två andra figurer: den ena, Fig. 2, föreställande en Euclidisk demonstration — se huru *rakt* den går! — och den andra, Fig. 3, föreställande en svensk-akademisk oration — se huru *behagfullt* den följer Hogarthska skönhetslinien åt!

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

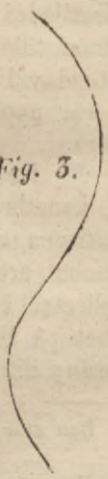

När bonden och jag kommit till Malforss, togo vi ett fryntligt afsked af hvarandra och gingo

hvar åt sitt håll i skäligen olika afsigt. Han gick och sökte mjölnaren för att få sin fulla hvetepåse tömd; jag deremot gick och sökte åldermannen för att få min tomma mage fylld. — Öfver allt här i verlden stöter man på contraster!

Som åldermannens åkdon ej syntes till på hinsidan bron, som här går öfver Motala ström, gjorde jag den slutsatsen, att han borde sökas på andra sidan. Derföre begaf jag mig åstad öfver bron och träffade honom midt på den. Välkommen! — ropade han till mig. Jag är just ute och går för att möta dig. Det är långt lidet på dagen och vårt middagsmål skola vi ha i rappet. Men dessförinnan måste du en smula se dig omkring.

Derefter lade han sina stora händer — jag hade så när skrifvit: labbar — bakifrån på mina skuldror och vred mig sakta omkring åt alla fyra väderstrecken. Se hvilken forss! — ropade han. I många forssar, som jag sett, brusar böljan fram, som en vred och rasande yngling; här deremot, som en glad, oskyldig och yster gosse. Och hvilka stränder sedan! Alla slags trän, som kunna trifvas i vårt älskade Sverige, växa här huller om buller bredvid hvarandra. Här är en rigtig trädriksdag. Hvar skog, hvar lund, hvar dunge har skickat hit sina ombud.

Sedan släppte åldermannen mina skuldror, tog mig under armen, började spatsera bron framåt och yttrade — men med dämpad stämma och mindre enthusiastiskt —: detta Malforss tycker jag ofantligt mycket om, bland annat derföre, att det är en bondgård och icke ett herresäte. Här finnes ingen prunkande slottsbyggnad; här finnas endast ett par qvarnar, en såg och några simpla bondstugor. Vid vackra herresäten kan jag väl också bli förtjust af de naturskönheter, som vankas; men känslan förbittras genom en föreställning, som ovilkorligt smyger sig in i mitt hufvud. Jag föreställer mig nemligen, att i slottsfönstren deruppe sitter någon Hans Nåd eller Hennes Nåd, någon greflig mops eller friherrlig papegoja, och nedskådar på mig med föraktets ögon, inbillande sig, att skaparen format ofrälse folk af vanlig lera, utrörd med vatten, men frälse folk deremot af äkta porslinslera och eau de Cologne.

Du gör adeln orätt — sade jag.

Nej, ta mej sjutton dj—! — svarade åldermannen. Men — fortfor han — vi vilja ej tänka derpå, utan på middagssupen, som väntar oss. Du har väl icke — här kastade han på mig en missnöjd blick — sällat dig till nykterhetsfantasternas skara?

Jag svarade: äfven mina hätskaste fiender kunna ej göra mig den beskyllningen.

Godt! — sade åldermannen. Nykterhetsfantaster kan jag ej tåla. Jag har sjelf varit ute för sådana. Den förste var en prest, som fördömde mitt måttliga supande — af *bibliska* skäl, förstår sig. Men jag svarade honom, jag, med likaså bibliska skäl och sade: om Christus velat förmena menniskorna njutningen af spirituösa drycker, skulle han vid brölloppet i Cana hafva förvandlat vinet till vatten; men nu gjorde han tvertom: han förvandlade vattnet till vin.

Den andre var en läkare — fortfor åldermannen. Det var under en sjukdom, som jag hade och då jag behöfde hans hjelp. »Genom att bortlägga bruket af spirituösa drycker» — sade herr doctorn en gång, då han satt vid min sjuksäng — »kan man förlänga sitt lif, åtminstone ett tiotal af år». — Herr doctor! — svarade jag — jag ville hellre lefva som en menniska i tio år, än som en hund i tjugo.

Du är aldrig svarslös — yttrade jag.

Nej aldrig — sade åldermannen — men bäst svarar jag min hustru, om hon någon gång börjar qvintilera i samma tonart.

Nå, hvad svarar du då? — frågade jag, icke utan en viss släng af nyfikenhet.

Jo — sade åldermannen — jag svarar: »tyst qvinna!» — och mera behöfs icke.

Under detta samtal nalkades vi allt mera och mera den plats, der middagsbordet var dukadt. Det stod på stranden af strömmen, i skuggan af några lummiga alar. Vid vår framkomst dit helsades vi af åldermannens fru, ett äldre, hyggligt fruntimmer i hemväfd klädning, samt af tvenne vackra och — att dömma efter utseendet — starka ynglingar, åldermannens söner, den ene gesäll, den andre gymnasist. Om de två sistnämnda har jag ej mer att förtälja, än att de, under hela tiden af vår sammanvaro, bokstafligen följde den mamsell-Bremerska sällskapsmaximen för ungt manfolk: »var snygg, trygg och höflig!»

Deremot har jag ett och annat att säga om de öfriga personerna och vår gemensamma måltid; men jag sparar alltsammans till nästa gång. För närvarande är jag trött, papperet slut och ljuset så godt som nedbrunnet. — Godnatt!

FJERDE BREFVET.

Ack om jag vore en af Sveriges tolftusen största, ännu lefvande skalder! Då skulle jag skrifva vers, jag skulle i klangfulla hexametrar besjunga min middagsmåltid vid Malforss; och du och verlden finge mottaga en ny idyll, en idyll, så förträfflig, att vittra handelsbokhållare kunde med all heder räcka den åt svärmiska symamseller och säga: »jag bedyrar, min nådiga! det är en extra superfin idyll af allrabästa primasortens utsöktaste qualité». Men — jag måste, ty värr, låta dessa gyllene drömmar fara; jag är icke alls skald, ännu mindre en af »Sveriges tolftusen största», och »du och verlden» måste fördenskull låta eder nöja med simpel prosa, hädanefter som hittills.

Föreställ dig till en början, att jag och vederbörande sitta till hords »i grönskande lund, vid brusande elf». Supen och smörgåsen äro redan absolverade och sällskapet sysselsätter sig med första rätten, d. v. s. med inlagd ål.

Då vi ätit ett par bitar, frågade mig åldermannen, om jag hört historien om ålungen och ålhustrun. Och, ehuru jag hört den väl ett dussin gånger, nändes jag ej svara annat än nej; ty jag såg på åldermannen, att han ville oändligt gerna berätta.

Nå — sade han — då skall jag ge dig besked om saken. En vacker dag kom ålungen löpande till ålhustrun, moder sin, och grät och skrek: nu draga de far ur sjön! Ålhustrun tröstade honom och sade: gif dig tillfreds, mitt barn, far kommer nog igen! Och ålungen gaf sig tillfreds och aflägsnade sig. Om en stund kom han åter till modren och grät och skrek: nu koka de far! — Gif dig tillfreds! svarade hon; far kommer nog igen. Ålungen gaf sig ånyo tillfreds och aflägsnade sig. Om en stund kom han åter till modren och grät och skrek: nu äta de far! Ålhustrun svarade, såsom tillförene: gif dig tillfreds, mitt barn! far kommer nog igen. Men när ålungen kom tillbaka för tredje gången och grät och skrek: nu supa de på far! — svarade ålhustrun med sorgsen röst: gråt då, mitt barn! far kommer aldrig mera igen. — Häraf ser du, fortfor åldermannen, huru nödvändigt det är att taga halfvan på ålen; annars »kommer den igen».

Och halfvan togs.

Hvad jag besitter för en stilistisk talang! Kan man väl bättre påpeka halfvans vigt och värde, än då man egnar henne en särskild rad?

Nästa rätten, som bjöds, bestod af smultron och gräddmjölk. Den smakade förträffligt oss allom, åldermannen undantagen, som den hvarken smakade väl eller illa, emedan han ej förtärde något deraf, utan tog sig i stället ett stort glas öl, sådant som det brygges i Linköping. Medan vi åto, sysselsatte han sig med att mata och klappa sin hund, den lurfvige Pan, hvilken, under ideliga hviftningar på svansen, stod och såg på sin herre med dumma, ärliga och välvilliga ögon.

Du är en hedersman, Pan! — sade åldermannen.

Vacker hedersman! — sade åldermannens fru. Han biter får, och vi ha flera än en gång fått plikta för hans skull.

Samt nog! sade åldermannen och suckade. Men — tillade han — Pan rår ej för det. Hans far i lifstiden bet får, hans mor äfvenledes; farfar och farmor beto får, morfar och mormor likaså. Alla hans förfäder ha bitit får. — Stackars

Pan! det är arfsynden, som grasserar i kroppen på dig.

Arfsynden! — utropade frun, förvånad. Liksom en hund skulle kunna hafva någon arfsynd!

Det är alltför möjligt — sade jag, som fann för godt att blanda mig i samtalet — att arfsynden är ett företräde, som tillkommer menniskan allena, så att de simpla varelser, dem vi kalla djur, ej hafva någon del deri. Jag är för litet bevandrad i theologien, för att kunna med säkerhet afgöra frågan. Vare ock dermed huru som helst; arfsynden är i alla fall en mycket interessant synd, särdeles för mig, emedan hon är det enda, som jag har qvar af hvad jag ärft här i verlden.

Ha ha ha! — dundrade åldermannen.

Hans fru deremot sade ingenting; hon fnös blott en eller två gånger.

Sedan fingo vi kall fågelstek med pressgurkor. Jag åt med strykande matlust och afhörde under tiden en tvist, som — Gud vet huru — uppkom mellan åldermannen och hans fru, angående mankönets och qvinnokönets relativa förträfflighet. När jag ätit och hört mig mätt, tog jag ordet och sade — något öfveriadt kanhända —:

»Mannen utmärker sig framför qvinnan egentligen genom sin skönhet».

Sjutton dj—! — utropade åldermannen.

Min Gud! — utropade hans fru.

Låtom oss förstå hvarandra, mitt herrskap! — sade jag, sedan jag betänksamt torkat mig om munnen. — Jag, för min del, tycker nog, i likhet med alla andra karlar, att qvinnan är den vackraste; men jag misstänker, att det är könsdriften, som besticker mitt omdöme till hennes fördel. Ser jag mig omkring i naturen och betraktar de så kallade djuren, så finner jag hannen ofta vackrare än honan. Tuppen t. ex. visar sig vackrare än hönan, lejonet vackrare än lejoninnan. Deremot träffar jag aldrig honan vackrare än hannen. Månne menniskan, skapelsens slutsten och mästerstycke, kan vara ett undantag från skapelsens allmänna lag? Svar: nej! Således måste mannen vara vackrare än qvinnan, eller åtminstone lika så vacker, som hon. Qvod erat demonstrandum.

Hm! — sade åldermannen.

Men hans fru fnös tre gånger, fattade derpå ett par tallrickar, kringbjöd dem och sade med hvass röst: behagar den skönare delen af menniskoslägtet äta mandelbakelser med krusbärssylt?

Omsider tog måltiden slut och vi reste oss upp från bordet. Derefter utdelade åldermannen sina hus-

faderliga befallningar. Till sina söner sade han: pojkar! bären ett par vinbuteljer, ett par glas och en korkskruf till lilla bersåen derborta. Der skola P. och jag slå oss ned tills vidare. Sedan skolen j bära mat och dryck till drängen samt tillse, att han sköter hästarna försvarligt. När detta är undangjordt, kunnen j råda eder sjelfva. Förmodligen tagen j då edra metspön och försöken er lycka med fiskarna i strömmen Och hvarför icke? Nog låter det tänka sig, att en och annan bland dem är så dum, att han nappar på kroken. — Till sin fru sade åldermannen: du, min gumma! skall skicka en hederlig köttportion till drängen; ej heller får du pruta på hans andel i ölet och bränvinet. Sedan må du packa in öfverlefvorna efter måltiden och sedan — för att sätta kronan på verket — taga ditt kaffé, om du kan skaffa dig tillträde till någon spisel att koka det i. — Kaffé — utropade han och vände sig till mig — kunna qvinfolken ej vara utan. Nej, ta mej sjutton dj—! de det kunna.

Min lilla, snälla, goda, hyggliga gubbe! — sade frun med en ton, hvari den rådande sötman ej alldeles kunnat kufva besk- och syrligheten.

Hvad befalls? frågade åldermannen.

Jag menar bara — sade frun med oförändrad ton — att du skulle kunna bortlägga de der sjutton, hvilka du så ofta begagnar. Dock icke straxt och på en gång — himlen bevare mig från ett sådant yrkande! Man har ju exempel på, att stora och hastiga afbrott i gamla vanor vållat helsans förlust — utan piano och småningom. Du kan i morgon t. ex. använda sexton, i öfvermorgon femton, dagen derpå fjorton o. s. v. På det sättet minskas antalet för hvarje dag, och innom kort tid har ditt svärjande alldeles upphört. Hvad jag då skall bli glad —

Tyst qvinna! — svarade åldermannen.

Han och jag begåfvo oss sedan till »lilla bersåen» och der mådde vi förträffligt. Inga djupsinniga tankar besvärade oss; ty matsmältningen är en sträng tullfiskal, som utan barmhertighet confiskerar dylikt contraband. Ej heller gjorde obehagliga fantasier oss något mehn; ty ur vinglaset sväljde vi frön till idel angenäma. På själarna gick således ingen nöd, ännu mindre på kropparna. Dessa lågo sträckta i gräset och kunde lata sig ad libitum. Alarna höllo sina gröna parasoller öfver dem; friska, med blomsterdoft kryddade vindar uppvaktade deras näsor, och Motalaströmmens sorl smekte musikaliskt deras öron.

Men all härlighet hafver en ända. När första vinbuteljen var drucken, suckade åldermannen och sade: håhå!

Hur så? — frågade jag.

I stället för svar gaf han mig en fråga. Kan du säga mig — sade han — hvad Sverige har för gagn af sin förening med Norrige?

Jag funderade en god stund och svarade sedan: nej, det kan jag — Gud straffe mig! — icke.

Åtminstone — fortfor åldermannen — borde denna förening lända oss till lindring i afseende på första hufvudtiteln; derest ej så underligt skulle vara, att en kung, som får en krona till, i och med detsamma får en mage till, så att han behöfver äta mera än tillförene.

Hur kommer du — frågade jag — just nu på det der ämnet?

Åjo — svarade åldermannen — jag tänkte på huru väl det vore, om en flitig och ordentlig handtverkare kunde årligen bestå sig två glada dagar, sådana som denna. Nu kan han det icke, utan måste nöja sig med en, emedan kronoutlagorna äro för dryga. Och så tänkte jag på hur den odrägliga skattebördan skulle lämpligast kunna minskas; och så —

Vi vilje hoppas på framtiden — yttrade jag. — När Oscar en gång blir konung, blir också allting annorlunda och bättre. Om ej alla tecken bedraga, skall han gifva sitt folk ett stort exempel af försakelse, den första och sista af alla dygder, emedan den i sig inbegriper de öfriga. Du skall få se, att hans första proposition till ständerna blir om nedsättning af civillistan.

Medan jag yttrade detta, öfverlemnade jag mig derjemte åt ett nöje, som jag räknar för ett bland de yppersta: jag låg på rygg och observerade de på fästet framtågande molnen. Det moln, som jag nu fått särdeles i sigte, var aflångt och liknade i början en kunglig spira; men när det på några få minuter undergått de formförändringar, som höra till molnens natur, företeddе det bilden af en vanlig tandpetare.

Jag finner det olämpligt att skrifva mer om min vistelse vid Malforss. Omständigheterna der blefvo allt mer och mer triviala, och en framställning af dem skulle antingen blifva mer och mer trivial, eller ock kräfva en större förmåga att koka soppa på spik, än den jag besitter. Fördenskull inskränker jag mig till att notificera, det jag, när solen tillryggalagt en god del af sin bana mot vester och skuggorna börjat bli långa,

tog afsked af min värd och värdinna, deras begge söner och hunden Pan, samt begaf mig å väg till Berg, der jag hoppades träffa »Orphei Vänner», ännu församlade in pleno och sysselsatta med Bacchi dyrkan och Apollos.

Med tunga steg vandrade jag uppför backen vid Malforss, — tunga, ty dels var backen brant, dels var jag sjelf efter det myckna gåendet, ätandet, drickandet och pratandet trött vorden — eller slapp, »som bågens sträng vid slutet af en krigisk dag.» Om några ögonblick rann en orm öfver vägen framför mig. Jag visste väl, att sådant har, enligt allmogens tro, något att betyda; men *hvad* mindes jag icke. Bäst jag gick och grubblade derpå, väcktes jag ur mina grubblerier af ett plötsligt rop bakom mig: hör j! hör j!

Jag vände mig om och såg en flicka, torftigt klädd och omkring tolf år gammal. Hon betraktade mig uppmärksamt ett par ögonblick och sade sedan: hör j — *svärfar!* — har j sett någon sill.

Nej, men en orm — svarade jag.

Har j sett någon sill — återtog flickan — så var det min. Jag lade den för en stund sedan der nere i backen på en sten bredvid vägen, och nu är den borta.

Flicka! jag har sannerligen ej sett din sill — svarade jag vresigt. Derpå fortsatte jag min väg och mumlade mellan tänderna: hon kallar mig svärfar! Ordet låter gement, emedan det häntyder på en långt framskriden ålder. I nära två års tid har jag ej vågat proponera brorsskål med någon yngre man, af fruktan att han skulle vilja säga farbror; och nu måste jag smälta det vida svårare ordet: svärfar!

Så mumlade jag till att börja med, men sträxt derefter så här: kanske är det ändå klokast, att jag ej längre spjernar emot udden, utan finner mig vid att vara gubbe. Kanske är det till och med tid, att jag gör mitt testamente.

Sedan mumlade jag ej mera, utan tänkte helt tyst, med ett smålöje på läpparna: jag arme man, göra mitt testamente! Hvad har jag väl att testamentera bort? Hade jag i lifstiden skaffat mig en million, se det vore en annan sak. Då kunde jag göra ett testamente och det sådant, att föreställningen om de roligheter, som det skulle föranleda efter min död, blefve mig till tröst och hugsvalelse på dödsbädden. Testamentet komme nemligen att lyda så här: § 1. Min egendom gifver jag de arfvingar, som sörja mig upprigtigt. — § 2. Såsom sådana anser jag endast dem, som gråta öfver mitt frånfälle. — §. 3. Arfvingarna böra fördenskull på dag och timma, som exsecutor te-

stamenti utsätter, hos honom sig infinna för att afhöra testamentet och sedan gråta. — §. 4. Gråtandet bör ske inom första halftimman, sedan testamentet blifvit med hög och tydlig stämma uppläst. — §. 5. Exsecutor testamenti tillser, att arfvingarna gråta ärligt och icke med pepparrot eller andra illistiga medel låcka tårarna ur sina ögon. — §. 6. Han tillser äfvenledes, att de gråta inom första halftimmen; ty gråta de först inom andra, så sker det troligen blott af förargelse öfver att de ej kunnat gråta inom första. — §. 7. Den arfvinge, som gråter först, får halfva egendomen; den, som gråter dernäst, får en fjerdedel; den, som gråter dernäst, får en åttondedel o. s. v. Den, som ej gråter, vare arflös. — §. 8. All egendom, som arfvingarna ej mäkta gråta sig till, skall skiftas i lika delar och tillfalla de vittnen, som edligen intygat, att jag, då testamentet upprättades, hade icke blott fri vilja, utan äfven — och i synnerhet — sundt förnuft. — §. 9. Dock skall dessförinnan afdragas till arfvode åt exsecutor testamenti en summa penningar, stor &c. &c. — Nog skulle medvetandet af att hafva gjort ett sådant testamente vederqvicka mig betydligt under min dödskamp.

Men jag är långt ifrån millionär och af testamentet blir således intet. I stället för dylikt

gyckel lärer väl min, liksom många andras, vederqvickelse på dödsbädden bli att conversera med en prest. Och jag har ingenting deremot. Jag tycker rätt mycket om prester och allramest om dem, som hafva godt hull, emedan sådana synas mig bäst qualificerade att åskådliggöra fundamentalsatsen: ordet vardt kött.

Här anmärker du, att jag hellre bordt gifva den fattiga flickan några slantar till tröst öfver sillens förlust, än gå och göra ett utkast till ett befängdt testamente. Bror, du har rätt! Sådant hade visst varit mera moraliskt; men moralen kommer på sned, då man vill gälla för ung och får heta svärfar.

När jag hunnit till den i ett af mina förra bref omnämnde kanalbron, vek jag af ifrån landsvägen och tog, längs kanalbanken, en både kortare och vackrare väg till Berg.

Men hvilken svensk kan vandra på stranden af Götha Kanal, utan att förr eller senare erinra sig Platen? Icke jag åtminstone. Bilderna af denna providentielle man och af den tid, då han först lade sin lejonram i dagen, tågade nu förbi mitt inre öga. Kriget hade gått olyckligt, Finland var förloradt, och Sverige satt der, en sörjande enkling med korslagda händer, plöröser och långhalsduk. Väl stämde poesien sin harpa

till tröst och sjöng en sång om forntida bragder och ära, om nordstjernan och carlvagnen; men allt förgäfves. Pling-plingeli-plang måtte stiga hur högt som helst från strängar af silfver, ja till och med från strängar af gull, det hjelpte dock intet. Sverige satt, der det satt, lika modstulet, lika bedröfvadt. Då framträdde prosan i Platens skepnad och rullade upp en' plankarta till Götha kanal. Detta hade en förunderligt helsosam verkan. Nationen reste sig, slängde med två sina pekfingrar tårarna ur ögonen, fattade spaden — svärdet var redan förloradt! — och började gräfva. En skäggig man, särdeles fallen för att göra reflexioner, strök sig dervid om hakan och yttrade: «bättre är, att söka fridens eröfringar, än krigets! De förra torde äfven — vid närmare påseende — befinnas *ärofullare*, än de sednare».

Bäst jag nu gick der och tänkte på Platen, ville mitt nyckfulla öde, att jag skulle sammanträffa med en person af helt annat skaplynne, nemligen med Tok-Måsse, allmänt känd i orten. Han satt på en sten vid kanalens brädd och syntes grubbla — hufvudet i handen, armbågen på knäet — och märkte mig icke, churu jag kommit honom helt nära och stannat bredvid honom. Efter en liten stunds förlopp hörde jag honom

sucka och tala högt för sig sjelf. Ack — sade han — om jag hade ett lass med guld, perlor och ädla stenar, så stort som åtta hästar orka draga!

Derpå teg han några ögonblick, suckade sedan ånyo och sade: ack, om jag hade ett par hundrade riksdaler!

Åter uppstod en paus, hvarefter jag hörde Måsse sucka för tredje gången och säga: ack, om jag hade litet ost och bröd!

Denna klimax eller — rättare sagdt — vestgöthe-klimax roade mig betydligt och jag tyckte, att auctor borde efter omständigheterna belönas. Hederlige Måsse! — sade jag och klappade honom på axeln — här står någon, som gerna vill ge dig litet ost och bröd.

Måsse spratt till, sprang upp, sträckte ut handen och sade: nå, så tag hit då!

Haf icke så brådtom, svarade jag. Nyssnämnda matvaror brukar jag ej bära på mig; men de finnas till köps vid närmsta gästgifvaregård, dit jag nu står på väg. Gör mig sällskap till Berg, så skall du få ditt lystmäte fullt.

Nå så kom då! — sade Måsse och vandrade åstad med steg, ingalunda för små eller för långsamma. Sin fiol med dertill hörande stråke bar

han under ena armen; den andra slängde, som kläppen i en storklocka vid sammanringningen. Jag följde honom efter på ett par alnars afstånd.

Några underrättelser om Tok-Måsse torde här vara på sin plats. Jag får derföre säga dig, att han egentligen är dagdrifvare; men som det yrket hvarken föder eller kläder sin man, har han derjemte slagit sig på att vara tokig, hvilken binäring bär sig bra, så att han lefver deraf. Dag ut och dag in vandrar han från gård till gård, från by till by, allestädes ett föremål för gyckel och välgörenhet. Klok skulle han när som helst kunna bli, ifall han sjelf behagade. Men Måsse är för klok till att bli klok. Han inser, att då skulle det lycksaliga vagabondlifvet upphöra och det olycksaliga arbetet vidtaga i stället. På sätt och vis betalar han de allmosor, han får, med sagor, visor och polskor. Hvad gyckel angår, betalar han det med tredubbelt och ännu gröfre gyckel. Om hans politiska åsigter känner jag ingenting; men jag förmodar, att han anser fiskaler och länsmän för mycket onödiga utväxter på samhällskroppen.

Vi hade ej gått i två minuter, innan Måsse slog upp sin språklåda och sade: märker herrn, huru eget jag låtit lappa sätet på mina byxor?

Ja, i sanning rätt eget, svarade jag. Du har låtit sätta en blå linnelapp på det gråa ylletyget.

Märker herrn — frågade Måsse vidare — huru lappen är klippt?

Ja, den är klippt — svarade jag — med in- och utgående vinklar, så att den nästan liknar en fästning.

Jaha — sade Måsse — det är också en fästning; det är mitt akterkastell och jag är sjelf kommendant derpå. Kastellet är visserligen illa bestyckadt: det har ej mer än en enda kanon. Men kommendanten gör, hvad han kan, och skjuter åtminstone morgon- och aftonskottet.

Detta skämt behagade mig icke. Grofheten kunde jag väl smälta, men icke trivialiteten. Det löje af bifall, som Måsse sannolikt påräknat, uteblef således och vi gingo tysta en liten stund.

Under tiden erinrade jag mig, att Måsse kunde sagor, och genast vaknade min lust att höra sådana berättas. Denna lust har jag qvar ifrån min barndom. Jag minnes, huru jag, en fyraårig gosse, satt hela de långa vinterqvällarna vid min mormors fötter och lyssnade på hennes sagor. Brasan flammade, spinnrocken surrade och utanföre, i den närbelägna skogen, skakade furorna sina snöiga grenar. — Gumman brukade

utfästa sig att, när aftonen kom, berätta ett visst antal sagor, hvaremot jag, å min sida, utfäste mig att hela dagen igenom »vara snäll», såsom termen lydde. Vanligtvis tröttnade hon, när hon berättat halfva antalet, och ville köpa sig fri från andra hälften med pepparkakor, en för hvarje saga; men aldrig fick hon mig att gå in derpå: jag tog sagorna och gaf pepparkakorna på båten. Min lystnad efter sagor har visserligen minskat sig betydligt sedan den tiden; men hela det födgeni, som jag då visade, har jag ännu i behåll, hvilket alla, som känna mig, kunna intyga.

Berätta en saga, om du kan, sade jag till Måsse.

Jag kan många sagor, svarade Måsse, och ingen är värd mindre än en sup; men en kan jag, som är värd en och en half.

Drag till med den, sade jag.

Då öppnade Måsse sin mund och talade och sade: för många, många hundra år sedan, i kung Orres tid —

Jag afbröt honom och frågade: hvad var det för en kung?

Måsse svarade: händelsen, som jag ämnar berätta, är en otrolig händelse, och om otroliga händelser brukar man alltid säga, att de händt i kung Orres tid. För öfrigt vet jag ej, om kung

Orre någonsin funnits till; men har han det, så har han säkert varit en mycket nådig kung, han som alla andra kungar.

Ja, Gud skall veta, att de äro nådiga, tänkte jag för mig sjelf. Allt, hvad de säga och göra, det säga och göra de i nåder; och få de ondt i magen, så få de det i nåder. Högt sade jag: fortsätt Måsse!

Han svarade skrattande: jag har ej längre hunnit, än att jag gerna kan börja på nytt igen. — Derpå berättade han följande saga, hvilken vi vilje kalla: *De tre kirurgernas äfventyr.* Jag återgifver den med Måsses egna ord, så vidt jag kan påminna mig dem.

För många många hundra år sedan, i kung Orres tid, hände sig en afton, att tre unga män, som voro fremlingar och klädda på utländskt sätt, ankommo till värdshuset i en småstad. De ropade på värden, som infann sig och frågade, hvad de befallde. Vi vilje hafva husrum här öfver natten, svarade de; men innan det blir sofdags, vilje vi dricka ett och annat glas vin. Värden ledsagade dem då till stora gästrummet, der de lyfte af sig sina renslar och slogo sig ned vid ett bord. Vin framsattes, de unga männen läto sig väl smaka och glas tömdes på glas. Efter en stund frågade värden dem, hvilka de voro, hvar-

ifrån de kommo och hvart de ärnade sig. De svarade då: vi äro tre bröder och heta Adolf, Benjamin och Christian. Vi komma från ett utländskt, långt bort beläget universitet, der vi i tre års tid studerat kirurgi, och ärna oss nu tillbaka till fäderneslandet för att utöfva vår konst. Värden, som var en ostuderad man, frågade vidare: hvad är kirurgi för slag? Den ene af kirurgerna, som alla tre hunnit dricka sig muntra af vinet, svarade då: det är konsten att skära handen af armen på folk; eller att skära tungan ur halsen på folk, sade den andra kirurgen; eller att skära ögonen ur skallen på folk, sade den tredje kirurgen. — Kors, sade värden, att man behöfver vistas utrikes, och det i tre hela år, för att få lära en så simpel konst! Jag har hittills trott, att den mycket väl kunde inhemtas hemma och på långt kortare tid. — Kirurgien, sade då den ene kirurgen, består icke endast i konsten att skära bort hand, tunga och ögon, utan äfven i konsten att sätta dit dem igen, så att den, som undergått operationen, blir lika helbregda, som förut. Har ni lust, herr värd, att låta oss göra ett försök med er? — Värden svarade: först skulle jag vilja se herrarna göra ett försök med sig sjelfva. Om den ene af eder i afton skär bort sin hand, den andre sin tunga,

den tredje sina ögon, och kan i morgon bittida göra sig fullt helbregda igen, så vill jag icke allenast gifva eder fritt husrum öfver natten, utan äfven bestå eder en god resfrukost. — Topp! ropade kirurgerna, vi gå in på det förslaget. Derpå snörade de upp sina renslar, framtogo instrumenter och bandager samt skredo till verket. Adolf skar bort sin venstra hand, Christian sina ögon och Benjamin så mycket af sin tunga, som han förmådde räcka fram ur munnen. När detta var undangjordt, förbundo de sig, drucko ännu ett glas vin, ledsagades till sofrummet och gingo till hvila. De afskurna lemmarna, som lades på en tallrick, skulle blifva i värdens förvar öfver natten. Värden lemnade tallricken åt värdshuspigan och hon satte den i köksskåpet inom lås och nyckel.

Nu hade värdshuspigan en vän, en knekt, som besökte henne om nätterna. När han kom, brukade hon alltid ge honom en styrkdryck, och äfven denna natt ville hon ge honom en. Fördenskull öppnade hon köksskåpet och tog fram en flaska bränvin, men glömde i ifvern att stänga till skåpdörren efter sig. Då passade husets katt på tillfället, smög sig in i skåpet och åt upp hvad som fanns på tallricken, både handen, tungstycket och ögonen, så att ingenting återstod mer

än benena efter handen. — När pigan blef olyckan varse, började hon jemra sig och klaga: ack och ve! husbonden slår ihjäl mig i morgon. — Hur är det fatt, frågade knekten. — Pigan sade honom då, under många tårar och snyftningar, hvad som hade skett. — Är det icke värre, yttrade knekten, så bör du gifva dig tillfreds; skadan kan lätt hjelpas. Vi skola lägga en annan hand, ett annat stycke tunga och ett par andra ögon på tallricken. — Hvar skola vi taga dem ifrån? sade pigan. — Det vet jag råd för, sade knekten. Galgen står icke långt härifrån och der hänger en tjuf, som ännu bör vara färsk, ty han hängdes helt nyligen. Af honom skall jag gå och skära handen. — Gör det, sade pigan, men glöm ej, att det är venstra handen, som vi behöfva. — Nej, sade knekten, jag skall ej glömma det. Sedan fortfor han: i går slagtades här i huset ett får; och som det ej mera har sin tunga af nöden, kan du med godt samvete gå och annamma ett stycke deraf. — Det kan jag visst, sade pigan. — Hvad slutligen ögonen angår, sade knekten, så skola vi gemensamt rifva dem ur skallen på kattkanaljen, ty han har ingalunda bättre förtjent. — Det skola vi, sade pigan. — Sedan hon och hennes vän, knekten, slutat sitt samtal, skredo de strax till verkställighet af be-

slutet. Knekten hemtade tjufvens venstra hand, pigan hemtade ett stycke af fårets tunga, och båda gemensamt refvo ögonen ut på den arma katten. Sedan lade de alltsammans på tallricken i stället för det, som blifvit uppätet.

Om morgon lemnade pigan tallricken till värden och han lemnade den till de tre kirurgerna. Hvarken han eller de blefvo varse, att ett ombyte hade skett. Kirurgerna smorde sina sår och de framburna lemmarne med en salfva, som de kallade «himlasalfvan», och gjorde sig helbregda igen. Derpå bekostade värden en ståtlig frukost, hvarvid vankades mycket vin. Slutligen lyfte de tre kirurgerna sina renslar på ryggen, togo afsked af värden och gåfvo sig ut att vandra.

När de hade vandrat en fjerdingsväg eller två, yttrade Christian eller den, som hade fått kattögonen: det är för underligt, att vägen skall vara så full af råttor och möss. Se bara, huru muntert de dansa kring våra fötter! — Adolf svarade: icke ser jag några råttor och möss. Finns här något, som dansar, så är det säkert frukostvinet, som dansar i ditt eget hufvud. — Du misstar dig, sade Christian; jag är icke det minsta rusig. — När de åter hade vandrat en fjerdingsväg eller två, sade Benjamin eller den, som fått ett stycke af fårtungan: nej, nu kan jag ej

hålla mig längre. Bä, mina bröder, bä! Det må synas eder huru löjligt som helst, men jag kan omöjligt låta bli att bräka. Bä, mine käraste bröder, bä! — Det är bra besynnerligt, sade Adolf, att frukosten kunnat hafva en sådan verkan på eder. Den ene ser råttor dansa omkring sig, den andra börjar bräka och det efter flera timmars förlopp. Jag deremot, som druckit lika mycket, som j, känner mig icke alls yr i hufvudet. — Du misstar dig, sade Benjamin, om du tror, att jag är rusig. Vinet är icke skuld till att jag bräker så gerna; bä! — När de ånyo hade vandrat en fjerdingsväg eller två, kommo de till en trägård, der åtskilliga trän, som buro de skönaste frukter, utsträckte sina grenar öfver det låga staketet. Genast började Adolf eller den, som fått tjufhanden, att plåcka äpplen och päron och stoppa fickorna fulla. Då sade Christian: hvad kommer åt dig, bror Adolf, att du stjäl? Är det frukostvinet, som grasserar i fingrarna på dig? Och om du ändtligen skall stjäla, hvarför stjäl du med venstra handen, i stället för den högra, som dock är mycket beqvämare till alla menskliga göromål? — Det kommer sig deraf, sade Adolf, att jag i venstra handen känner en oemotståndlig retelse, men allsingen i den högra. Mina

händer

händer äro i dag helt omaka till lynnet. — Kanske äro de också helt omaka till utseendet, sade Christian. Håll dem för roskull bredvid hvarandra, så få vi jemföra dem. — När nu jemförelsen skedde, befanns högra handen vara stor och finskinnad, den venstra deremot liten och grofskinnad. — Här har ett ombyte skett, utropade Adolf. Jag har sannolikt fått en tjufs hand, i stället för min egen. — Och jag, sade Christian, har förmodligen fått ett par kattögon, efter jag ser idel råttor dansa på vägen. — Och jag, sade Benjamin, har troligen fått ett stycke af en fårtunga, efter jag så gerna vill säga: bä! Hade jag skurit bort hela min tunga, så hade jag nog fått en hel fårtunga i stället och skulle nu ej kunnat tala ett menskligt ord, utan nödgats uttrycka alla mina tankar och känslor med: bä, bä, bä! — Vi hafva alla tre, sade Adolf, blifvit bedragna på värdshuset; oss återstår ej annat val, än att återvända dit och antingen få våra rätta ledamöter tillbaka af värdshusvärden, eller, i fall de skulle vara förstörda, utkräfva en skälig ersättning i penningar. — Derpå vandrade de tre kirurgerna tillbaka till värdshuset; men hur de öfverenskommo med värden och hvad ersättning de fingo, känner jag ej, ty jag var ej med längre.

Så slutade Måsse sin saga. Roligt skulle vara, att höra ditt omdöme deröfver. Mig förefaller den som en nöt, hvartill fantasien bekostat skalet, men det grubblande förnuftet sjelfva kärnan. Den synes mig vilja rekommendera en gammal fatalistisk grundsats, nemligen den, att menniskans handlingar icke bero af hvad man kallar hennes fria vilja, utan af ett blindt och oemotståndligt naturtvång. Sätt dig nu ned och filosofera deröfver, bäst du gitter. Jag — för min del — fortsätter berättelsen om min resa.

Tack för sagan! — sade jag till Måsse. Du berättar rätt bra. Men jag har hört sägas, att du också kan sjunga visor.

Jag kan många visor — svarade Måsse — och ingen af dem är värd mindre än ett qvarter öl; men en kan jag, som är värd ett halfstop.

Utan att fästa mig vid den interessanta motsättningen af varan och valutan, yttrade jag: sjung den visan, Måsse!

Då öppnade Måsse sin mund och qvad med en röst, mindre spirituell än spirituös, ett stycke slagdänga, hvaraf jag här meddelar de tvenne första stroferna:

Och kungen han tog sej par supar ibland,
Och sena så styrde han rike och land
Så grömmelig.

Och riksråda sto' der frå måren te qvälln;
Den ene höll stopet, den andre putelln
Så grömmelig.

Jag skulle nog meddela mera, om jag tordes; men jag törs icke. Saken är nemligen den, att slagdängan, som för hvarje strof blir mer och mer komisk, i och med detsamma blir mer och mer cynisk. Det är således *Anständigheten*, som här säger: stopp! — Du känner väl Anständigheten? Hon är första kammarfröken hos Hennes Nåd *Sedligheten*, samt gör les honneurs i huset, så ofta Hennes Nåd sjelf ligger sjuk af gikt och podager, hvilket numera alltid är händelsen. Och mot Anständighetens dommar gifves ingen appell. Ej heller mäktar någon att trotsa dem; ty hon har *Enfalden*, den allsvåldiga Enfalden, som aldrig ligger sjuk, till vän och beskyddarinna. — Ställer man sig på en rent æsthetisk ståndpunkt, så kan man visserligen räsonera så här: «frågan, om ett vitterhetsarbete skall vara anständigt eller icke, är lika så slug som frågan, om en triangel skall vara grön eller blå. Triangelns natur är att vara triangel, och grönheten och blåheten höra ej dit. Likaså gälla i vitterheten hvarken anständighet eller oanständighet, utan — *skönt* eller *icke skönt?* — »that is the question!» —

Men — det är vådligt att ställa sig på en rent æsthetisk ståndpunkt; och jag råder en hvar, som förfogat sig dit, att tala lagom högt. Bäst är att *hviska* — såsom den lydiska hårfrisören gjorde, då han ville afbörda sig sin upptäckt, att Kung Midas hade åsneöron *).

Vi voro nu framkomne till Berg och tiden var inne, då jag skulle honorera mina löften till Måsse. Fördenskull tillitade jag min plånbok och gaf honom en gammal tjugofyraskilling med kapprack, hvarpå någon — förmodligen en fattig, humoristisk litteratör — skrifvit orden: *sat sapienti!* Måsse tog emot, men hade ej tid att tacka.

---

*) För att corroborera, illustrera och complettera ofvanstående rader, vill författaren citera ett par yttranden af ett par jättar i litteraturens verld, Voltaire och Jean Paul.

Den förre säger: "Plus les moeurs sont dépravés, plus les expressions deviennent mesurées; on croit regagner en langage ce qu'on a perdu en vertu."

Den sednare yttrar sig så här: "In der ächtkomischen Darstellung gibt es so wenig wie in der Zergliederkunst (und ist nicht jene auch eine, nur eine geistigere und schärfere?) eine *verführende* Unanständigkeit; und so wie der Blitzfunke ohne Zünden durch Schiesspulver aber am Eisenleiter fährt, so lauft am komischen Leiter jene Flamme nur als Witz ohne Schaden durch die brennbare Sinnlichkeit hindurch."

Han gaf sig genast, mer dansande än gående, å väg till gästgifvargårdens krogstuga, och sjöng under tiden en visa, hvaraf jag ej minnes mer än den enda raden:

»Lönen min tar krögaren, och krögaren tar fan.»

Snart blef han omgifven af en hop barn och slödder, som hurrade och ropade: «Tok-Måsse är här!» — Ett par ögonblick stod jag och tittade efter honom, men gick sedan kanalbanken utföre, med slussarne till höger om mig.

Under vägen fann jag mig befogad att stanna en gång. Det var vid en hasselbuske, som stod och gjorde sig grön på ett par stegs afstånd. Hvarför jag stannade, angår ingen. Nog af — jag intog en passande position och stötte då med foten på något, som låg och blänkte i gräset. Om en liten stund lutade jag mig ned för att upptaga detta något — och se! det var ett ståtligt cigarrfodral, utsydt på ena sidan med en lyra af stål- och silfverperlor, samt på den andra med en blomma af mångfärgade glasperlor. Aha! — tänkte jag — detta har någon bland «Orphei Vänner» tappat. Det skall bli rätt nöjsamt, att få lemna klenoden åt sin egare tillbaka.

Ju närmare jag kom den stora löfsal, som löjtnant K-s gästfrihet upprest åt förbemälte «Vän-

ner», dess mera förundrade det mig, att inget ljud hördes derifrån. Jag hade väntat, att »Ulla, min Ulla!» — eller »Fader Bergström, stäm upp och klinga!» — eller »Tjenare, Mollberg! Hur är det fatt?» — eller något annat Bellmannianum skulle med pukor och trumpeter skalla mig till mötes. Men — som sagdt är — inget ljud hördes från löfsalen. Månne — tänkte jag och blef het om öronen — sällskapet redan har afrest? Nej! svarade — icke ljudligen, men synbarligen — skorstenen på Ormen Långe, hvilken i all sin svarta storhet afmålade sig på mitt ögas näthinna, då jag kastade ett par frågande blickar nedåt lägsta slussen. Båten låg ännu qvar derstädes och således behöfde jag icke frukta, att för andra gången på samma dag bli bedragen på hoppet om en sjöresa. Häraf lugnad, brydde jag mig ej om att grubbla öfver orsaken till tystnaden i löfsalen, utan fortsatte min kosa i sakta mak.

Framhunnen till löfsalen, fann jag den vara tom på menniskor, men bära omisskännliga spår efter en nyss slutad bacchanalisk fest. Der såg ut, som vid en riksdag. På bordet stodo två tomma bålar och gäspade, liksom Talmannen och vice Talmannen, när discussionen drar för långt på tiden. Stolarna voro rangerade huller om buller, liksom riksdagsmännen vid en votering, och

två af dem hade fallit i famnen — eller i luften — på hvarandra. Gungbrädet låg nere på marken, liksom ett ogilladt utskotts-betänkande, och träbåckarna, som skulle understödja det, hade sjelfva, liksom underhaltiga argumenter, måst vända skacklorna i vädret. En stor bröms flög och surrade härs och tvärs derinne. Jag supponerade, att han var utgifvare af riksdags-tidningen.

Tohu vabohu! — sade jag halfhögt och suckande.

Hvad talar du för språk, min bror? — svarade en person, hvars närvaro jag ej förr blifvit varse och som gick der och snaskade och syntes leta efter något. — Söker du Orphei Vänner — fortfor han — så träffar du dem på Ormen Långe, dit de redan begifvit sig och dit äfven jag skall styra kurs, så fort jag hunnit få rätt på min förb— hatt.

När skall ångbåten afgå? — frågade jag.

Klockan sju — svarade personen — men hon fattas ännu en qvart.

Hatten hittades om ett par minuter och jag spatserade sedan ned till ångbåten, arm i arm med den nyssnämnda personen. Jag behöfver ej säga, hvad han egentligen hette, utan skall i stället kalla honom «jordens son,» ett namn, som han företrädesvis förtjente; ty som han hade låg

panna, stor mage och breda fötter, liknade han på ett frappant sätt allas vår moder jorden, hvilken — såsom du vet — är platt vid polerna och upphöjd under eqvatorn.

På vägen förtäljde han mig, huru «roligt« sällskapet haft. Man hade först spisat en delikat middag, sedan intagit sitt kaffé, derpå exseqverat flere än tjugo af Fredmans Sånger och Epistlar, samt under tiden tömt ett halft dussin bålar. Slutligen hade Drabbis-Ordens Erkekommendör — «den ende i verlden» — hållit extra ordens-kapitel och — bland annat — befordrat kommunistersadjunkten F. till ordensbiskop «med rang näst efter vaktmästaren, men med rättighet att gå till höger om dennes hund.»

Fan så roligt hafva vi haft — upprepade »jordens son.» Men — tillade han — kan du säga mig, hvad en humorist är för en?

Hur så? — frågade jag tillbaka.

Jo — sade «jordens son» — en af sällskapet proponerade Bellmans skål och yttrade, att han varit Sveriges, ja Europas störste humorist. Hela sällskapet instämde och äfven jag. Men — upprigtigt sagdt — vet jag ej, hvad en humorist är för en.

Det är — svarade jag — en man, hvars tankegång liknar hästens gång i schackspelet. Den

hoppar — såsom du vet — från svart på hvitt och från hvitt på svart.

Kors! — sade »jordens son.»

Och när han skrattar med ena ögat — fortfor jag — så gråter han med det andra.

Men då är han ju galen — sade «jordens son.»

Åtminstone — svarade jag — kan man ej tillerkänna honom det sansade, solida och redbara affärsförstånd, som så fördelaktigt utmärker dig och andra aktade medlemmar af samhället.

Jag kunde nog tro det — sade «jordens son» — och ett skimmer af sjelfbelåtenhet spred sig öfver hans anlete.

När vi hunnit ombord på Ormen Långe, blef det mitt första göromål att trycka femtio händer och med femtio »bra, bror!» besvara femtio «hur mår du, bror?»

Och nu farväl! Mitt nästa bref blir icke allenast det femte, utan äfven det sista. — Farväl!

FEMTE BREFVET.

Redan är båten långt ute på Roxen. Machinen arbetar, hjulskoflarna plaska, flaggan svänger hit och dit, styrmannen byter om buss, musiken spelar »Gubben Noack», bålen ryker på salongtaket, jungfrun ropar «låt bli mej», sällskapet sorlar, pratar, skrattar —

Och jag sitter ensam, jag.

Den dystra känslan af isolering och öfvergifvenhet, öckenkänslan — som jag torde få kalla den — kufvar mig alltid, när jag befinner mig i en större samling af menniskor. Må denna känsla slumra hur djupt som helst, så väckes hon dock förr eller sednare och meränders — mirabile dictu! — när fraggan står högst i glädjens champagneglas. Hon väcks af en tanke, en svartalf bland tankar, som hånande hviskar mig i örat: «hvad äro dessa menniskor för dig och hvad är du för dem? Om j någonsin råken i gemensam lifsfara, skall hvilken som helst ej draga i betänkande att rädda sig på de öfrigas bekostnad!«

Med öckenkänslan till följeslagerska och herrskarinna hade jag småningom dragit mig undan det glada, larmande sällskapet och slutligen slagit mig ned på en ringlagd lina längst fram i fartygets stäf. Der satt jag och suckade midt ibland min själs dimmor. — »Boken» — tänkte jag hastigt — »boken kan skingra dem» — och grep i fickan efter Ehrensvärds skrifter. Men händelsen gjorde, att jag i stället fick tag på det cigarrfodral, som jag hittat vid hasselbusken.

Nå — tänkte jag — slumpens tärningar visa understundom sexorall. Låt mig se, hvad fodralet innehåller!

Jag öppnade det och fann: 1:o en half cigarr, — 2:o en hel dito, — 3:o sex styfver i löspengar, — 4:o en trubbig blyertzpenna — och 5:o ett hoprulladt och fullskrifvet papper.

Aha! — tänkte jag — här har jag ett medikament åt min Psyche. Slumpen eller försynen må hafva skickat mig det; jag mottager det i begge fallen med tacksamt hjerta. — Och så upprullade jag papperet och läste — N.B. sedan jag stoppat och tändt min pipa — följande manuscript, hvilket här, med författarens tillåtelse, meddelas.

Fabel.

Venstra ögat och munnen, hvilka tyckte sig lida orätt, det förstnämnda derigenom, att högra

ögat alltid satt till höger, den sednare derigenom, att näsan satt högre än han, öfverenskommo en vacker dag att läsa lagen för hvar sin förman.

Venstra ögat började affären och sade till det högra:

Hvarför skall jag alltid sitta till venster, alltid innehafva den ringare platsen? Är jag då sämre än du? Är ej min synförmåga lika stark, som din? Arbetar jag, vakar jag icke lika mycket som du?

Och det högra ögat svarade:

Lider du verkligen något deraf, att du sitter till venster? Tillfalla ej dig lika stora andelar af ljuset, som mig? Ser du ej samma föremål, som jag, och njuter du, slumrar du icke lika mycket och lika ofta, som jag? Hvad har du egentligen att klaga öfver?

Med detta svar måste venstra ögat låta sig nöja. Men munnen tänkte: min opposition skall lyckas bättre; ty jag har kraftigare argumenter att anföra. Derpå grep han sig an och sade till näsan:

Hvarför skall du hafva en högre plats i ansigtet, än jag? Jag äter och dricker och tillför hela organismen sin näring; men hvad uträttar

väl du? Du bara luktar och snusar? Hvarför skall du då sitta öfver mig?

Kors! — svarade näsan, som var vid skämtsamt lynne — icke är det så svårt att begripa. Jag sitter öfver dig derför, att hvad som flyter ur *mig* ej måtte gå förloradt för *dig*.

Inget joller, inga chikaner! — ropade munnen. Jag vill hafva ett allvarsamt, ett grundligt svar på den frågan: hvarför sitter du öfver mig?

Jo — sade näsan med högtidlig röst — Gud har placerat mig så!

Detta svar hade den egenskapen att — så till sägandes — tysta munnen på munnen. Han afstod från all vidare opposition; och som högra ögat redan bragt det venstra till tystnad, var hela rangstriden lyckligen slutad.

Som författaren ej bifogat någon «sens moral», ville jag — efter slutad genomläsning — ersätta bristen, d. v. s. inventera någonting välvist, hvaröfver med fog skulle kunna skrifvas: «fabula docet.» Detta lyckades mig icke, och förgäfves vaggade blyerzpennan i min ena hand och papperet i min andra. Emedlertid gjorde jag några oförgripliga reflexioner, dem du här må hålla till godo.

Huru

Huru väl — tänkte jag — om fejden mellan de stridiga samhällselementerna kunde slutas så fredligt, som striden mellan venstra och högra ögat, mellan munnen och näsan! Men dertill är ingen utsigt. Börden och penningen, Baal och Mammon, kämpa i blind förbittring om herraväldet, och den sednare vill icke bättre, än nedrifva den förres tempel, för att på samma dominerande plats bygga ett nytt åt sig sjelf. Ingendera ser, att deras anspråk äro lika underhaltiga och af samma skäl. Ty hvad är väl både det ärfda namnet och det ärfda kapitalet annat än transporter af andras förtjenst, de der kunna begagnas och njutas utan egen? För det förvärfda namnet och det förvärfda kapitalet må menskligheten gerna knäböja, så vidt de förvärfvats med ära och användas med sträng hänsigt till maximen: alla menniskor äro *bröder*. Men i och med detsamma metamorphoseras ju *börd* och *penning* till *dygd* och *snille!* De två sistnämnda äro ock de jure — fast icke de facto — menskligheten sanna aristokrater. De allena kunna, vid någon påkommande opposition mot deras höghet, svara som näsan svarade munnen: »Gud har placerat mig så!»

Med dessa och dylika tankar sysselsatte jag mig under färden. Öckenkänslan stäfjades derigenom, om icke helt och hållet, likväl så mycket, att jag tre gånger reste mig upp från min ringlagda lina, för att på ett par ögonblick sälla mig till de andra och dricka ett glas punsch. Kan man ej sympathisera med menskligheten medelst hjertat och hufvudet, är det ju ändå något, om man gör det medelst magen!

Omsider hann ångbåten målet för sin färd; — men då var det redan långt lidet på qvällen. Stångån gör så många «slingriga krumlingar eller krumliga slingringar« *) vid inloppet till Linköpings hamn, att en betydlig tid åtgår, innan

---

*) Uttrycket är professorligt och nyttjades af en stor latinare, då han skulle för sitt student-auditorium öfversätta ett stycke ur Virgilius.

Äfven andra olägenheter, än tidspillan, härleda sig från Stångåns "slingringar" och "krumlingar", hvadan Linköpings borgerskap påtänkt att låta afskära några i ån utskjutande landuddar, på det att inloppet må bli rakt. Men som penningar saknas till företaget, ärnar samma borgerskap ingå till Riksens Ständer med en begäran om anslag. Naturligtvis kan jag ej annat än önska denna begäran all lycka och framgång; dock misströstar jag betydligt. Riksens Ständer hafva — att dömma efter deras nuvarande beskaffenhet — långt mera anlag att förvandla det raka till krokigt, än det krokiga till rakt.

ett fartyg kan komma dit. — Nu utlades landgången, lossades nattskotten, klungo de sista fanfarerna, tömdes det sista glaset. I afskedets stund hade jag ånyo det nöjet att trycka femtio händer och höra femtio: »god natt, bror! tack för godt sällskap, bror!« Hjertligt och beskedligt svarade jag: »tack, bror! sof sött, bror!» Sedan förströddes »Orphei Vänner» åt skilda håll, som löfven för höstvindarna; men jag gissar, att alla voro belåtna med att få gå till hvila och att de, vid åsynen af den bäddade sängen, hörde i sina själar ett ljuft echo af melodien: »jag helsar dig, fredliga flagga!» Så var åtminstone fallet med mig, då jag, genomtrött och genomsömnig, beträdde tröskeln till mina anspråkslösa vindsrum.

Medan jag höll på att kläda af mig, fick jag ett besök af lilla samvetet.

Detta uttryck tarfvar en förklaring. Som du vet, hafva alla menniskor ett så kalladt samvete, merändels af kautschuks-natur, så att det med mycken lätthet kan vidga eller sammandraga sig, allt efter omständigheterna. Hvad mig beträffar, har jag blifvit särdeles rikt utrustad, ty jag har fått ej mindre än två samveten, men af olika dimensioner, hvadan jag, för att skilja dem åt, kallat det ena för *stora* och det andra för *lilla* samvetet. Det förstnämnda uppenbarar sig i ge-

stalt af en allvarlig, långskäggig gubbe, med ljungeldar i ögonen och åskdunder i rösten. Aldrig infinner han sig förr, än en direkt öfverträdelse af något af de tio budorden kommer i fråga. Men då infinner han sig också och ryter, så att märgen fryser i mina ben, och jag svarar med bäfvande, läppar: «*vördade farbror!* — haf misskundsamhet! Jag skall — ja, jag skall ta mej tusan! — bättra mig.» Lilla samvetet åter uppträder i skepnaden af en guvernant, som med sin solfjäder pekar på alla de småfel, jag begått — vi vilja kalla dem a, b, c, d etc. — och på alla de smådygder, jag uraktlåtit — vi vilja kalla dem α, β, γ, δ etc. — och gnatar mycket under tiden. Om dagarna brukar lilla samvetet oftast sofva, men om aftnarna är bemälte mamsell förbålt vaken och kry, samt infinner sig då och oroar mig med sin solfjäder och sitt gnat. Någon synnerlig respekt inger hon mig icke, utan vågar jag att till och med småträta med henne.

Hvad har du uträttat för godt i dag? frågade lilla samvetet — medan jag, såsom nyss nämndes, höll på att kläda af mig.

Min *bästa mamsell!* — svarade jag — ingenting annat än roat mig.

Således har du ej slutat läsningen af Solgers Erwin? frågade samvetet.

Nej! — svarade jag.

Ej heller har du skrifvit svar på de två angelägna brefven? — frågade samvetet.

Nej! — svarade jag.

Ej heller har du besökt den der vännen, som ligger så sjuk? — frågade samvetet.

Nej! — svarade jag — allt detta hinner jag ju göra i morgon.

Hvad du har för en olycksalig procrastinations-vana! — suckade samvetet. — Aldrig hör jag annat än: i morgon, i morgon! Således har du — fortfor det — icke gjort något gagn på hela Guds långa dag?

Gagn — svarade jag — jo visst! Jag har ju *lefvat* hela långa dagen och dymedelst kommit ännu ett steg närmare min graf. Ligger ej deri ett ganska väsendtligt gagn?

Oförskämde! — utropade lilla samvetet — jag hör på ditt svar, att du har druckit mera, än nyttigt är.

Min bästa mamsell! — svarade jag — just nu står jag i begrepp att draga af mig byxorna m. m. och jag hemställer till ert eget visa beprövande, om och huruvida det passar sig för en mamsell, att assistera vid dessa operationer?

Lilla samvetet fann för godt att rymma fältet, och jag fick sedan gå ostörd till sängs. Djupt och länge sof jag, ja långt in på andra förmiddagen, och skulle sannolikt sofvit till middagen, om jag ej blifvit väckt af en ohygglig dröm. Du torde hafva märkt, att de föreställningar, dem man bortvisar eller undanträngер, medan man befinner sig i vaket tillstånd, äro just de, som företrädesvis återkomma, då man sofver och drömmer. Detta fenomen kan — i brist på bättre förklaring — förklaras så, att alla föreställningar hålla sig för lika goda, hvadan en och hvar af dem vill, förr eller senare, taga ut sin rätt. Den föreställning, som tillförene undanträngd, nu kom tillbaka i min dröm, var ormen — nemligen ormen, som jag såg i backen vid Malforss. Den kom tillbaka — sade jag — men i så fantastisk gestalt och under så förändrade omständigheter, att det fordras hela min — och kanske, till förstärkning, äfven din — skarpsinnighet till att igenkänna honom för en och samme.

Jag drömde mig tillbaka till mina studentår, och att jag vistades hemma hos mina föräldrar öfver sommaren. En dag, efter slutadt middagsmål, tog jag en bok i handen och gick ut i en närbelägen äng och lade mig i gröngräset att läsa under en ek vid sjöstranden. Var det böljornas

sqvalp, eller eklöfvens sus, eller bokens innehåll, eller digestionsprocessen, eller allt detta tillsammans, som vållade att jag blef sömnig? Nog af, jag inslumrade, och när jag omsider vaknat och stod i begrepp att återvända hem, kände jag att någonting iskallt ringlade sig i underlifvet. Men som denna känsla ej var förknippad med smärta eller obehag, brydde jag mig föga derom, utan spatserade lugnt framåt. — N.B. Allt detta *drömde* jag. — På en spång, som ledde öfver ett smalt sund af sjön, mötte jag socknens hedervärde dödgräfvare, och oss emellan uppstod följande samtal.

Dödgräfvaren: Guds fred! Hur står till?

Undertecknad: Gud signe! Jag mår bra; men jag låg nyss och tog mig en middagslur deruppe i ängen, och när jag vaknade, tyckte jag att någonting iskallt ringlade sig i underlifvet, och det tycker jag ännu.

Dödgräfvaren: det har krupit en orm in i herrn.

Undertecknad: prat! vidskepelse! bondskråck!

Dödgräfvaren: alldeles icke! Jag råder herrn att genast efter sin hemkomst sätta sig ned och gapa öfver en mjölkbytta. Då känner ormen lukten af mjölken och kommer upp för att dricka; ty ormar — skall herrn veta — tycka mycket om mjölk. Men passa på och sätt locket på

byttan, så fort ormen krupit dit; ty slipper han dädan med lifvet, så förföljer han herrn i evighet.

Undertecknad: tack, fader Jonas, för det goda rådet! Farväl!

När jag kom hem, berättade jag min historia och skrattade. Men fruntimmerna — särdeles ett par gamla tanter — togo saken allvarsamt och yrkade, att jag borde följa det råd, som fader Jonas gifvit. Till en början sträfvade jag emot; men ingen kan disputera med fruntimmer — aldraminst med gamla tanter — utan att slutligen nödgas säga: concedo! Fördenskull fogade jag mig efter deras önskan, och satte mig tålmodigt ned på en stol och lutade mitt hufvud med öppen munn öfver en bytta mjölk. Snart kände jag, huru det iskalla småningom öfvergaf de lägre regioner, i hvilka det hittills huserat, samt bugtade sig genom bröstet upp mot strupen. Då började äfven jag vara af samma tro, som fader Jonas och tanterna: ja, jag trodde och gapade af alla krafter. Om några ögonblick stack ett ormhufvud fram ur min munn och närmade sig mjölkbyttan allt mer och mer. Ungefär en half aln af ormens kropp var synlig, då hufvudet hunnit till mjölkens yta. Der dröjde det ett par minuter och ormen tycktes lukta på den honom tillbjudna trakteringen. Sannolikt missha-

gade den honom; ty han drack ej och ville ej begifva sig ned i byttan, utan började i stället att sakta dra sig tillbaka och fortfor dermed oafbrutet. Då vändades jag grufligt; likväl höll jag mig stilla. Men när slutligen ej mera var synligt af ormen, än hufvudet och halsen, grep jag i min ångest ett hårdt tag omkring dem båda och ryckte till med hela styrkan i hand och arm. I samma ögonblick lindade ormen stjerten omkring mitt hjerta, så att — både ormen och hjertat utrycktes på samma gång. Jag slängde dem ifrån mig och såg med fasa, huru det blödande hjertat, ännu omlindadt af ormen, konvulsiviskt skälfde på golfvet.

Sådan var drömmen. Att jag vaknade vid slutet deraf, lärer du ej undra på. Belåten med att drömmen varit endast en dröm, torkade jag svetten ur min panna och sökte försätta mig ur passionens in på reflexionens gebiet. Sådant der — tänkte jag — kan man ej inventera, när man är vaken; nej, sådant måste drömmas. Och hvarföre? — frågade jag mig sjelf. Jo derföre — svarade jag mig sjelf — att i vakande tillståndet hålla de särskilda själskrafterna hvarandra i jemnvigt, men i drömmen är fantasien, om icke absolut enväldig, likväl monark och det utan konstitutionella kontroller. Härmed sammanhänger det

fenomenet, att drömmar infinna sig antingen näst efter insomnandet, eller näst före uppvaknandet. Fantasien blir nemligen herskarinna på så sätt, att förståndet insomnar en stund *före*, samt uppvaknar en stund *efter* henne. När begge sofva, drömmer man ej.

Jag hade ännu ej uppstigit, då min städerska infann sig med qvasten — om hvilken förut är tillräckligen ordadt — och med friskt vatten. Genast tömde jag ett stort glas och frågade sedan: hvad nytt?

Ingenting annat — svarade städerskan — än att den förgyllda ramen, som magistern beställt och fabrikören sölat så länge med, ändtligen kom i går afton, just då jag höll på att bädda.

Tag hit den — sade jag — och låt mig se!

Städerskan räckte mig ramen, och den fann nåd för mina ögon. Den var, enligt begäran, starkt förgylld och försedd med ett vackert löfverk af *lager* och *törne*.

Och hvartill ärnade jag den ramen? Svar: till infattning af en ännu lefvande, svensk författares porträtt. Vill du gissa hans namn, så skall jag gifva dig två goda kännetecken till ledning. Det ena är, att båda de politiska partier, som för närvarande sönderslita fäderneslandet och

hvarandra, med en munn fördömma hans skrifter. Du torde härvid påminna dig Kellgrens bekanta yttrande: «en opartisk författare gör sig *alla* till ovänner.» Det andra kännetecknet är, att våra maktegande tidningar fylla sina spalter först med utdrag ur hans skrifter och sedan med smädelser mot hans person. Du torde härvid påminna dig en viss sedvana hos flugorna: ehuru de ätit sig mätta af såckerbiten, bortflyga de ej derifrån förr, än de lemnat en svart prick efter sig. I början ärnade jag till lagern och törnet på den förgyllda ramen addera äfven en *eklöfsqvist;* men vid närmare besinning afstod jag derifrån, emedan jag ej ville gå efterverldens dom i förväg. Samtiden har ej kunnat förneka mannens snille och hans lidanden; efterverlden skall ej förneka hans patriotism.

Jag lemnade ramen tillbaka åt städerskan och frågade: har ingenting annat nytt hörts af?

Jo — svarade hon — nu mins jag. Det var en herre här i går afton vid samma tid, som gossen kom hit med ramen. Han sade, att han skulle komma åter i dag på förmiddagen — och här är hans visitkort.

Städerskan lemnade mig kortet och jag tog det och läste ett älskadt namn, namnet på en gammal universitetsvän, hvars bekantskap jag gjort

"I de glada dar,

Då morgonens dagg låg på lifvet qvar,"

och hvilken jag sedan dess ej återsett.

I detsamma öppnades dörren och den länge saknade vännen inträdde. Sedan de första glädjeropen, helsningarna och handtryckningarna gått för sig — hvarvid städerskan i all tysthet — dock lofligen — aflägsnade sig med stöflarna och skoborsten — kom min vän att kasta ögonen på bordet, der jag den föregående aftonen hade afbördat mina fickor deras innehåll. Hur tusan — utropade han — har du kommit i besittning af *mitt* cigarrfodral?

Jag hittade det i går på kanalbanken vid Berg — sade jag.

Just der förlorade jag det i förrgår — sade han. Men — fortfor han sedan — stig nu upp. Du måste ut och följa mig kring staden och visa mig dess märkvärdigheter.

Hjertans gerna! — svarade jag och skuttade upp ur sängen.

Som jag nu står i begrepp att företaga en *ny* resa — nemligen kring Linköpings gator, arm i arm med förbemälte universitetsvän — är tiden

inne att sluta beskrifningen på *denna*. — Lef'väl, min bäste W. von B. Måtte du alltid florera! Måtte din skugga bli allt längre och längre — äfvensom något smalare! Måtte din lyra ljuda af allt renare och gladare toner! Men då du spelar derpå, så glöm ej att vända ryggen åt allmänheten; ty ser du det platta bifallsgrinet, så blir du rasande och krossar — för att nyttja ett uttryck af vår aflidne vän Vitalis — »lyran mot berget Parnassus med samma känslor, som fordomdags Moses, Herrans tjenare, dängde sina lagtaflor i Sinai berg.»

Lef väl och glöm mig ej!

STOCKHOLM, 1848.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

H

Jagyol N = 120

Jagyor

Pris: 32 sk. Banko.
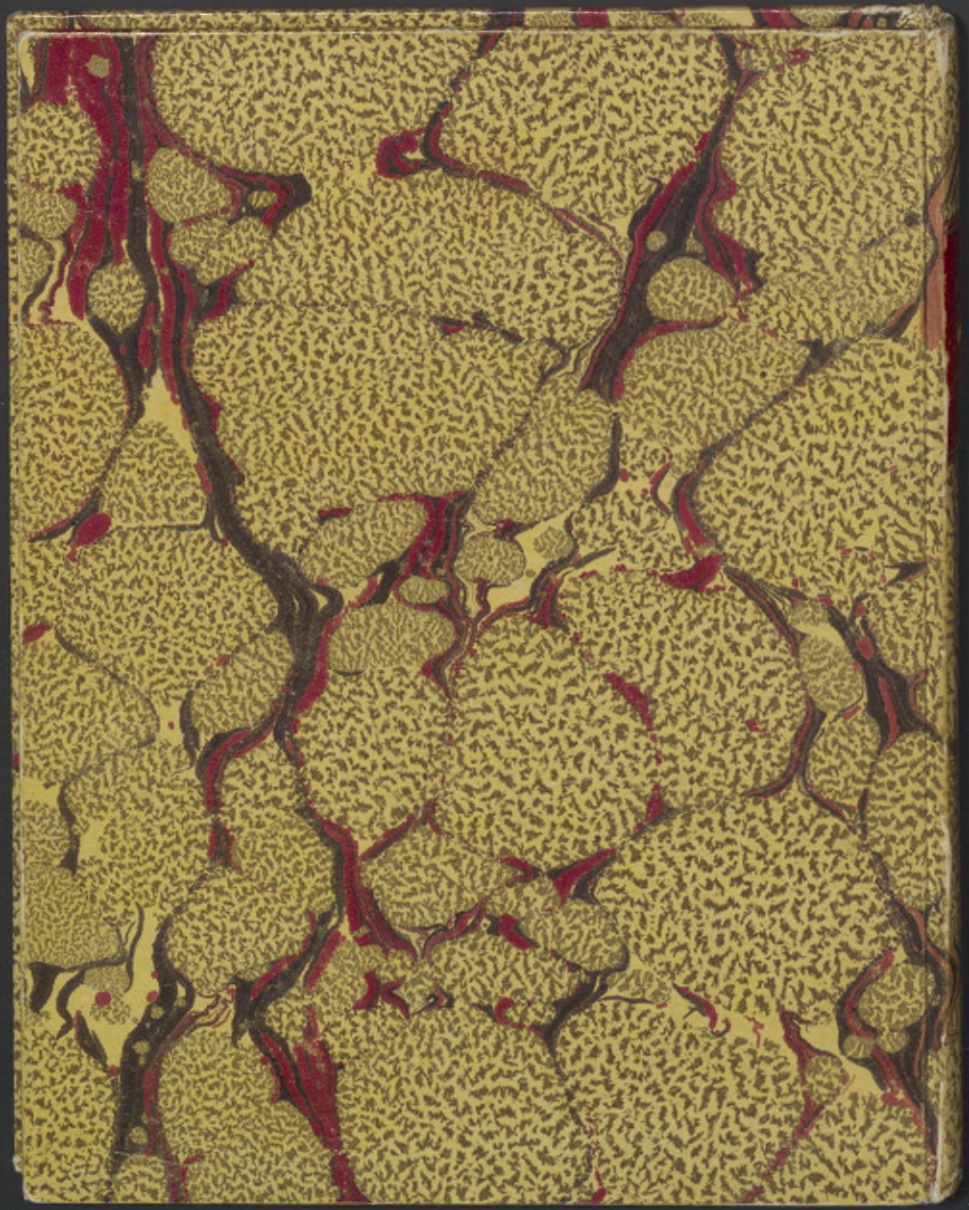
6000241861
Göteborgs universitetsbibliotek